

Poštnina plačana v gotovini

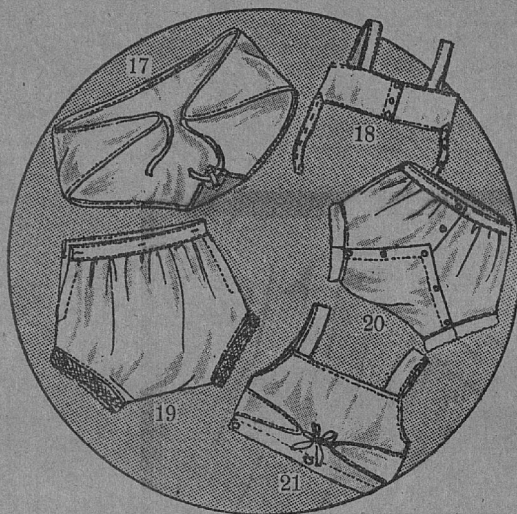
ŽENSKI

S V E T

LETO XV / 1937 / JULIJ-AVGUST

Marja Boršnik: Dr. Ivan Prijatelj / Ljuba Prenner: Mejniki / Avgusta Gabršček: Prvorojenemu / Ina Slokan: Stara sem osemnajst let / Anica Černež: Živa pomlad / J. K.: Kdo je kriv / Katarina Špur: Slike / Ruža Lucija Petelin: V spomin na velike dni ljubljanske opere / Ruža Lucija Petelin: Tvojim rokam / O. G.: Položaj slovenske žene / Zlata Pirnat: Bibliografija / Meta Koren: Knjige Cankarjeve družbe / G. Š. Slovenski ornament / O. G. Otrok v šolski dobi / Drobž / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola

Prvo perilo

za Vašega dojenčka boste z lahkoto ukrojile in zašile same po krojih in navodilih, ki jih dobite na posebni poli za ceno din 5.—. Pola vsebuje 25 modelov in krojev. Denar je poslati z naročilom vred upravi našega lista.

Listnica uprave

Prosimo cenj. naročnice, katerim je priložena položnica, naj se je takoj poslužijo, da se jim ne izgubi. Poravnajte pravočasno svojo naročnino; s tem se izognete nadlegovanju z opomini, a nam prihranite trud in stroške zanje.

Naše naročnice se morajo vedno zavedati, da naš list ne spada med tiste, ki jih izdajajo privatniki, da si z njimi zboljšajo svoj položaj. Naš list izdaja ženska organizacija, ki nima od lista prav nikake materialne koristi, ampak zasleduje s tem višje cilje. Uprava je dolžna skrbeti za to, da list ne propade, zato je vsaka zamera napram upravi nesmiselna. Pri- znavamo rade, da ni vedno mogoče pravočasno poravnati vseh svojih obveznosti. Časi so težki in potreb je nešteto. Pač pa je vedno mogoče poslati kratko opravičilo. Nič ne vpliva tako porazno na upravo, kakor trdovraten molk na vse opomine. Morate priznati, da ima uprava zelo težko stališče. Ako zamudnici ustavi pošiljanje lista, se čestokrat smrtno zameri, češ: „Meni ustavite list! Kaj mi ne zaupate!“ Če hoté prezre za- stanek dolgoletni naročnici, ni izključeno, da bo morala enkrat sprejeti očitek: „Zakaj ste mi ga pa pošiljali, če ste videli, da ne plačam“.

Zato upravi ne preostane drugega, nego vedno znova opozarjati na red v plačevanju, opominjati in terjati. Pri našem listu ni, da bi doprinesli oglasi, kar izgubimo na naročnini. Dohodek oglasov je malenkosten; Žen- ski svet se vzdržuje z naročnino. Zato je neredno plačevanje vedna ne- varnost za obstoj lista. In tega vendar ne želi niti ena naših naročnic, da bi list propadel po njeni krivdi.

Uprava.

Dr. Ivan Prijatelj

Marja Boršnik

Ne bom brskala po njegovih knjigah — preblizu mi je kot človek, da bi mogla trezno in prevdarno odgrinjati razvoj in pomen njegovega dela. Naj namečem samo nekaj osebnih spominov.

Tam pri Turku v Streliški ulici se zbira po večerji pestra literarna družba. Domača hčerka Pavla, četrtošolka mojih let, mi ve povedati nad vse zabavne anekdote, ki si jih pripovedujejo, najzanimiveje pa jih zna „papači“ Prijatelj. „Ti ne veš, kakšen velik človek je to, kako ga vsi upoštevajo. Nimaš pojma, kaj on vse ve! Pa le ni nič visok. Tako je domač, da mu moram reči kar ti in papači.“ Včasih se osmelim skozi gostilniško sobo tudi jaz. Joj, kako zavidam Pavlo! Tam sedi med tako imetnimi ljudmi, med samimi umetniki in literati, ki se menijo o bog ve kakšnih visokih rečeh. Nekoč me zajamejo medse. Tudi naš profesor dr. Lah je tam in „papači“ je poleg. Samo nekaj hipov smem ostati, zamé je pa vse tako važno. Kadar ga odtlej srečujem tam kje na Poljanski cesti, ko se vrača živahnega in prožnega koraka z viržinko v ustih iz mesta proti domu v naš „profesorski okraj“ (tedaj je stanovala vrsta profesorjev okrog sv. Jožefa), se zdi tudi meni kakor dober star znanec.

Leta teko. Prijetnih večerov pri Turku že zdavnaj ni več. Nekaj je treščilo vanje in jih razbilo za zmerom. O nekakšni slovenski avtonomiji, o nekakšni listini, ki jo je Prijatelj podpisal, Lah pa spet ni podpisal, se govori, pa jaz tega še ne razumem čisto točno, samo žal mi je, ker Pavla toži, da „papačija“ ni več blizu.

Matura, Jeseni sediva s kolegico pri oknu v avli univerze in listava po seznamu predavanj. Moj bog, vsega je toliko, kje bi bil kdo, ki bi nama kaj raztolmačil? Sami tuji, važni ljudje hodijo mimo naju, nihče se ne zmeni za taká dva komaj pečena bruca, ki si ne vesta pomagati.

Na stopnicah ujameš znan, domač obraz. „Gospod profesor! Oprostite! Gospod profesor! Prav nič ne vem, kako bi — tako je vse novo — pa — ne zamerite, rada bi študirala slavistiko, rada bi vas poslušala, pa pravijo, nikar, ko je danes tako težko kam s slavistiko — kaj je slavistika res — hungerštudij?“ Pogledal me je po strani, v desnem kotu ustnic je imel viržinko, v levem kotu se je zasmejal. „Poglejte — mene!“ In suha postavica mi je izginila izpred oči.

O moj bog, spet sem jo polomila! se začudim sama sebi. Saj nismo pri Turku, saj smo vendar na — univerzi.

V seminarju me starejši kolegi pomilovalno pogledujejo. Prijatelj jim je bil v šali povedal, oni jemljejo resno. Nezaslišano! Kje si upa! Taka frklja, pa ustavi neznanega profesorja s takim vprašanjem! Nesramnost!

Več mesecev traja, preden pozabijo. Ves ta čas me bojkotirajo. Saj ne zaslužim drugega za tako obnašanje. Polagoma spoznavam, kaj jim

je profesor Prijatelj in kaj postaja meni. — Njegov seminar je poln tihega, svečanega občudovanja. Njegovo živo besedo srkamo vase kakor evangelij. Nikomur ne pade na um, da bi kdajkoli samo za hip podvo-
mil vanjo.

Predavalnica je nabito polna vsako sredo popoldne, ko nam govori o „osemdesetih letih“. Poleg slavistov, filozofov, vrsta študentov z drugih fakultet, med njimi tudi stari gospodje in gospe, ki se mu vdano uklanjajo. Profesor govori z besedo in kretno; z vsem svojim živim temperamentom nas vrže v dobo za pol stoletja nazaj in nas ne izpusti iz nje vse do zaključka. Poln je duhovitih domislic, od časa do časa izbruhne avditorij v gromovit smeh, ki ga predavatelj v hipu spet odseka s svečano patetičnim ali zamolklo resnim glasom.

Včasih se pred kosilom ali pozno popoldne za hip pojavi v seminarju, poišče v naglici kako knjigo s police in vrže mimogrede temu ali onemu toplo besedo. Često študentov ne najde sključenih nad knjige; v kakem kotu ali pri oknu so zgneteni in „se dajejo“. Tedaj zagradi profesor njihovo zadnjo besedo, ki še visi v zraku, in prične nanjo nizati kako zanimivo literarno anekdoto, ali pa resen razgovor, ki poteka v toplem rodbinskem tonu.

Iz vsake njegove besede, iz vsakega dejanja čutimo, kako živi, kako diha z nami, kako je z nami vred mlad. Nekaj intimnega se giblje med temi štirimi seminarskimi stenami in nas vse napolnjuje. Vemo, da spadamo skupaj, nekaj nas veže.

Na moj „hungerštudij“ je že zdavnaj pozabil. Pri prvem kolokviju je spoznal, da mislim resno. Kadarkoli sva se kasneje še srečala pri „zeleni mizi“, nikoli nisem imela občutka, da sem pri izpitu. Vedno se mi je zdelo, da sva v prijetnem, zanimivem literarnem razgovoru. Nikjer mi ni dal čutiti, da sem mu podrejena.

Prav tak je bil tudi na izletih. Literarno zgodovinski zemljepis — spoznavanje pesnikov in pisateljev po zemlji, iz katere so vzrasli, in kjer so se razživeli, je njegova zamisel. V štirih letih svojega študentovanja in še kako leto po tem sem pod Prijateljevim duhovnim vodstvom spoznala najpomembnejše slovenske kraje in zaslutila niti, ki vežejo zemljo s človekom.

Tako smo romali h Kersniku na Brdo, k Tavčarju na Visoko, k Jurčiču na Muljavo, k Vrazu in Miklošiču v Slovenske gorice, k Prešernu v Vrbo, prehodili smo ozemlje „stare pravde“ okrog Brežic, „slovenski Weimar“ na Dolenjskem, Bizeljsko, Prekmurje. — po Tavčarjevih stopinjah smo se vzpenjali na Blegaš, iskali postrv Jero in se igrali „žiberdaj“.

„Literatura ni izumetničen vrt, kjer rastejo same bohotne, skrbno negovane in obrezane rože“, nas je učil profesor, „to je široka planjava, kjer je poleg najredkejše, najčudovitejše cvetke prostora tudi za skromno zelce. Mi moramo posvečati pažnjo tudi najpreprostejšim kurjim čevcam, saj so tudi ta del življenja“. Zato smo se ustavljali povsod, kjerkoli smo zasledili kako nitko, ki veže zemljo z našim duhovnim življenjem, in verno smo poslušali, če nam je na primer v Krašnji razlagal pomen Andrejčkovega Jožeta ali pa v Mali Nedelji pomen očanca Kremplja. Domačini so nam verno sledili, gostoljubno so nas sprejemali v svoje domove, ali pa so nas spremljali v gostilne in nas pogoščali. Prijatelj je našel za vsakogar pravo besedo: med kmeti kmet, med dekleti fant, med damami kavalir, v vsakem pogovoru doma, nikoli od nikogar in od ničesar utrujen.

Slovenci smo nerodni ljudje. Če se znajdemo v tuji družbi, postanemo okorni, leseni, neprebavljivi. Vedno in vedno spet je bil Prijatelj, ki je gladil pot ter kresal ogenj navdušenja in intimne zaupnosti med ljudmi. Nikoli mu ni zmanjkalo vedrega humorja, zaloga v rokavu, od koder je stresal domislice in anekdote, je bila neizčrpana. Potem se je nenadoma zresnil in vsi smo umolkneli, vedoč, da je napočil svečani hip, ko nam bo spregovoril v dušo. Tudi domačini so verno, skoro po-božno sledili njegovim besedam, hvaležni za njegovo priznanje možu, ki ga je rodil njihov kraj. In kadar je končal, je bil profesor spet samo Prijatelj, presekal je molk s fantovskim zamahom in zapel. In vsi smo zapeli za njim.

Nikoli ne bom pozabila, kako je prvo pomlad mojega študentovanja zapel Prijatelj „militaristično“ pesem o patriotičnem češkem vojaku Javorniku. Sedeli smo v neznatni gostilni nekje pri Kosezah okrog dolge mize. Nenadoma je Prijatelj vstal in zbral svoj obraz v silno resne gube. V hotoma slabi češčini je pričel proslavljati v verzih Javornikovo milita-ristično vztrajnost.

První kuhlá pššileti,
a panu Javorniku —
desná rouká —
odleti —!

Vsi (svečano): A pan Javornik?
On pši kanonu stal,
furt a furt je ladoval
Prijatelj (vzboči prsa, plane pokonci):
Druhá kuhlá pšššileti,

.....
levá nohá —
odleti —

Vsi (strumno): On pši kanonu stal . . .

Priletela je tretja, četrta, peta „kuhlá“, panu Javorniku so odletele roke, noge, truplo, Prijatelj raste grozeče nad mizo, v očeh se mu bliska pošasten ogenj patriotičnega fanatizma, nenadoma preteče sproži kazalec čez mizo:

Zadní kuhlá pššššileti,
a panu Javorniku —
hlaava —
odleti — !!!!

Vsi (turobno): A pan Javornik????
On pši kanonu stal,
furt je laadoval — —

* * *

Kasneje smo napravili še celo vrsto izletov; kakor otrok se jih je Prijatelj veselil. Zgodilo se je, da me je prišel na dom vabit, naj zbobnam staro študentovsko klapo, tako mu je bila pri srcu. (Mlajši mu niso bili več tako blizu.)

Zbrali smo se, dobro voljo smo imeli, biti dobre volje, toda takega razpoloženja je bilo vedno manj. In pesmi o Javorniku Prijatelj ni mogel več peti. Se se je razmahnil pri igranih, pri petju, vsake nove domislice je bil od srca vesel. Ko sva „jedla“ s Cirilom Debevcem na vrhu češnje bratovščino, je pod nama cepetal od navdušenja in še leta in leta ni

mogel pozabiti tega svečanega dogodka. V vsako razigrano razpoloženje se je vrغل sam kot najrazigranejši, v srcu pa je bil vedno bolj žalosten. Čim bolj je pel, tem bolj je bil molčeč. Dostikrat, ko so šli študentje, dekleta in fantje, svoja živa pota, je ostal sam in je gruntal. Potem sem se mu priključila in mi je govoril resno in zaupno, ko da sem tudi jaz že skoro mimo življenja, in da moram vse razumeti.

Že zdavnaj se je bil prešélil v svojo vilo na Mirje in literarnemu hrupu se je vedno bolj odtuževal. Utrujen je bil od udareev, bolj in bolj je bil željan miru. Kot kmečki fant je šel svoje čase v svet, veliko sveta je zajel vase, veliko dajal, veliko se boril, veliko trpel; spoznal je, kako so ljudje umazani, kako vračajo kamen za kruh, kako pljujejo na vse, kar je bilo njemu najsvetejše, spoznal je, da se ne izplača delati zanje. Ljudje so krivični, kruti, nezvesti, zvesta je samo zemlja. Kot preizkušén, utrujen mož se je vračal k zemlji.

Kolikokrat sem ga našla na vrtu med jablanami, ribizlom in rožami. Kasneje večinoma samo še na sosedovem zemljišču, kjer je kopal krompir ali rahljjal prst za zelenjavo. „Moj vrt je preimeniten, preveč že urejen, tu pa imam kmečko delo, to mi je najbližje.“ Potem sva dolgo razpravljala o poganjkih, o vsakem zelcu posebej, tu je bil ves z ljubeznijo. Bog ne daj, da bi mu bila tedaj kaj spregovorila o kakem literarnem problemu. Čisto potihoma je bilo treba vtihotapljati v razgovor skrito potko, ki ga zavede v duhovni svet. In sam ni vedel, kdaj je bil vedno znova spet sredi najbolj plodnega literarnega razgovora o Cankarju, Župančiču, Jerajevi, o komerkoli iz tiste čudovite predvojne dobe, s katero je bil tako tesno spojen. Kar vrelo je iz njega, ure in ure, čisto pomladil se je, vriskal bi kot fant sredi vse te opojne lepote in svobode, ki jima je služil vse življenje kot edinima gospodaricama. Potem je prišla vojna, po vojni novi, trezni ljudje pri tleh, ne, ti ljudje nimajo več pravega čuta za lepoto, nimajo svobodnega razmaha, priklenjeni so k tlom, lezejo za kruhom — polet v višave jim je strt.

Takrat je vedno spet obmolknil in če sem prišla naslednjega dne, je bil hladan kakor led.

Naša življenja so šla svoje poti, tudi on je vedno bolj živel svoje, ločeno od nas. Njegova šestdesetletnica je bil ploden hip, ki naj bi bil premostil poti, katere so šle narazen. Njegovo in naše navdušenje je obetalo, da se bo spet vrnil iz svojega samotarstva v osrčje našega duhovnega snovanja. Spet je imel profesor dve sobi svojih študentov okrog sebe, študentov, o katerih je že mislil, da nimajo prav nobenih stikov več z njim, poslušal je govorance, sam je govoril, bil razigran in pel je. Celo pesem o Javorniku je poskušal, toda meni se je zdelo tako žalostna, pogrebna pesem. Nekaj nas je šlo z njim, drugi so še ostali do jutra. Ko smo tako korakali po zamrzli cesti skozi zimsko noč proti Ljubljani, je bilo nekaj grenkega, težkega v nas vseh. Prijel me je pod roko kot kakega starega zvestega tovariša in tako sva stopala do njegovega doma.

Tudi sosedov vrt je postal preozek, nešteto krat ga bil že prekopal in presadil, rabil je več zemlje in delj, bolj na samem. Večkrat sem ga srečala, ko je čakal na avtobus, da ga popelje v Polhov gradec, kjer si je kupil zemljo in pričel zidati hišico. Nekoč mi je primahal naproti z nahrbtnikom in grabljami v rokah. „Hajd z mano na kmete!“ „Takale?“ „Pa drugič. Dobrodošla, kadarkoli. Vsakega ne sprejemem. Saj me še preveč oblegajo. Sklenil sem, da bom pričel pobirati vstopnino. Samo delavcem in vagabundom vstopnine prosto.“ „Hvala bogu, da mene prištevate med poslednje.“ „Ja, zate zastonj, kadarkoli prideš.“ (Kadar sem

mu bila posebno pri srcu, mi je rekel „ti.“ Obljubil mi je, da mi bo pripovedoval iz svojega življenja, vse po vrsti, da si bom lahko zabeleževala njegove spomine. „Tam bova imela čas in mir.“

Potem ga nisem videla več mesecev. Nad mene je marsikaj prišlo, kar mi ni dalo, da bi ga bila obiskala v njegovi samoti. Med drugim tudi smrt moje mame, ki ga je močno pretresla, kot se mi je izpovedal v pismu. Sočustvovati more samo, kdor je sam doživel podobno bolečino. Vanj se je bila smrt zajeda neizbrisno. Toliko neizpovedane ljubezni je ostalo v njem, da jo je dušil, ko je hodil prižigat lučke na grob svojemu mrtvemu sinu.

Mene pa je še letos razveselil. V začetku februarja sva se srečala po dolgem času v seminarju in bil je mlad in živ kot še nikoli. Njegovo vedro razpoloženje je kar prekipevalo, zdelo se mi je, da je še sonce po dolgih, turobnih deževjih posijalo samo zaradi njega. Ko sem se vračala, so se ceste in hiše kopale v čudoviti svetlobi.

Potem sem zvedela, da je Prijatelj zbolel in sem ga nekajkrat skušala obiskati, a nisem mogla do njega. Osemnajstega maja pa sem bila trdno prepričana, da ga bom videla. Gospa me je sprejela in mi dovolila, da smem k njemu, toda samo za eno minuto, ker ga obiski razburjajo.

Odrpala sem vrata, ležal je nepremično sredi blazin in me je gledal. Kost in koža, čisto rumena koža. Same gube. Ne vem, kaj je spregovoril, toda ko sem zaslišala njegov glas, tako spremenjen, sem zajokala. Vedela sem, da je to najhujše, kar mu morem napraviti, da ne sme čutiti, kako hudo mi je, pa so mi neprestano silile solze iz oči. Brisala sem jih z rokavico, on pa me je gledal — tako čistih oči ni imel še nikoli. Sedajle bi mu morala povedati, kako močan in poln življenja je bil, ko sva se zadnjikrat srečala, kako nemogoče je, da bi ne ozdravel. Pa sem molčala. Prijel me je za roko in jo oklenil s svojo. Pobožala sem ga po roki, koščeni, suhi kakor veji.

„Kaj vas kaj boli?“ „Ne, zdaj nič več. Poprej me je tako bolelo, neprestano bolelo, zdaj pa, zdaj že ne, že ne.“ Govoril je naprej, o svoji bolezni, čedalje tiše, nerazumljiveje. Nisem mu mogla več slediti, preveč me je zagrabilo. Toliko sem mu imela še povedati, toliko stvari bo neizgovorjenih odnesel v večerni molk. Ne, saj to je nemogoče. Leta in leta sem čakala, da izpove zadnjo besedo. Čemu nisem zapisovala njegovih izpovedi. Tolikokrat se mi je zdelo, da govori prav iz dna, jaz pa sem vedno še čakala —

Prijatelj je govoril dalje, zmédeno, vedno tiše, na koncu je samo še momljal. Potem je umolknil in se zagledal vame.

„Ali veste, da sem vas že iskala?“ „Vem.“ „Pa me niso pustili k vam.“ „Tega ne razumem, da te niso pustili.“ „Ali lahko še pridem?“ „Rad bi. Pridi.“

Med tem ga je nekaj težko zbolelo, menda na desni strani v nogi. Spustil je svojo roko in šel z desnico ob telesu. Potem je nepremično obležal. Prijela sem ga za drugo roko, da se poslovim, on pa ni hotel tako. S težavo je izvlekel desnico. Ko sem se pri vratih poslednjič ozrla nanj, me je intenzivno pogledal in se nasmehnil. Poslavljal se je za zmerom in tudi jaz sem to vedela tisti hip.

Pet dni na to je umrl.

* * *

Prijatelja ni več. Spet smo za človeka revnejši. Slovenci nimamo veliko talentov. Kar jih imamo, si prizadevamo, da jih stremo čim prej.

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje)

Koliko neprijetnih opazk je moral pogoltniti pri svojem večernem krožku! Celo lastni zet, kateremu je kupil po smrti apotekarja Lannerja lekarno, mu je ugovarjal. Tudi njegov drugi zet, Hugo Štancer, nikdar ne prizna tastovih zaslug — kaj, saj mu je celo lastni sin pobegnul in umrl Bog ve kje v tujini. In brat? Na to gospod Engelman sploh ni hotel misliti; le to je preišljeval, da li je Heinčeva zaslug res tolika, kakršno so jo prikazali. Seveda — učitelji mestne šole, uradniki in vsi ti novi inženirji in drugi taki pritepenci, ki hočejo imeti v Podgorici kar največ besede ne glede na to, da sami za mesto prav nič ne store, pač trde, da so Heinčeve zaslug za mesto neprekosljive — no, ti trde še tudi marsikatero drugo neumnost, ki jo sam kot izkušen mož drugače pojmuje. Kako se začena njegov današnji govor . . .? „Na večernem nebu vzhaja zvezda . . .“ Moj Bog, ali more kdo trditi, da je vsak dober župan? Pri teh norih, „modernih“ časih? Ali se je zbral tudi ves hranilnični odbor k današnji slavnosti? Poprej ni mogel tako gledati po ljudeh okrog, kaj bi si mislili tujci o njegovih manirah? Teh kmečkih ljudi ni lahko dobiti kar takole pod copato in Bog ve, da li niso Dular od Sv. Ane, Zorič iz Zaplane, Meh od Sv. Filipa ali Ronjaki iz Zakotja in Pristovšek iz Vilunja nalašč ostali doma, češ, kaj nas pa briga ta komedija v mestu! To bi bilo zelo nerodno! Spet bi jih slišal od c. kr. oblasti — češ, ali ne znate imeti reda? Pa imej red v teh časih, ko ti že vsak kmečki kaplan trobi ljudem nekaj o njih pravicah do odločevanja . . .

To je preišljeval med rekviemom gospod Engelman!

In vsi ti Wommerji, Pirši, Niessi, Wieslerji, Hannemani in Erkmani, Štancerji in Merki, ki zborujejo sedaj vsak četrtek in soboto pri Vobachu kot nekdanj njih očetje, so se zdeli sila imenitni pred temi tujci, ki so prišli danes radi Heinza sem v Podgorico, njegov rojstni kraj.

In ti mladi podgoriški doktorji, inženirji in akademiki? Ali so mislili nanj ali pa so polzele te melodije le mimo njih ušes kar tako; čisto lepo — toda Bog ne daj, da bi se moral človek s čim takim stalno ukvarjati! Lepo je — oh da, lepo je že, a — to je pač le danes!

„Dies irae, dies illa . . .“ doni v polnem zboru, orgle zabuče, gosli zajeeče, v basih valovi melodija kora.

V prvi klopi pred oltarjem je sedela njegova mati, poleg sestra z možem in otrokoma. Za njimi Erkmanovi, njih sorodniki.

Ali se je spominjala njegove zadnje ure? Zakaj je tako jokala? Ali je mislila na to, kako mu je gledala v razorani, bradati obraz, ko je ležal v krsti in ko niso hotelé priti lajšajoče solze? Ali se je spominjala, kako je učinkovala njegova smrt nanjo, tako da se sama ni mogla več zgruditi, ker jo je bilo zlomilo? „Ueber allen Wipfeln ist Ruh“ so peli tedaj in ona ni jokala. Šele, ko se je pripeljala v Podgorico nazaj, je zajokala. In ko so se stekali zlatniki, nepričakovani viri bogastva, ki jih je bilo odprlo njegovo delo, v njene vele, stare roke, je vsakikrat jokala. V samem pelinu ji je plalo srce vsako uro življenja, odkar je izgubila sina. „Kaj vse mi to pomaga, kaj mi pomaga ta njegova lepa mrtvaška maša, če jo pa bero zanj, a njega ni in ga ne bo nikoli več!“

Ko bi ji bil zapustil le eno živo bitje, ki mu je bilo drago! Saj je imela tu svojo strupeno, zadirčno hčer, ki je tudi prepozno žalovala za

bratom, imela je vnuka, otroka svojega mehkega, nemožatega zeta; Štrenar sta se pisala ta njena vnuka po svojem očetu; toda Heinz ni pustil nikogar, nobenega Molla, v katerem bi mogla najti sinovo sled. Kaj bi njej te njegove težke pesmi, ti zvoki, v katerih je toliko žalosti in toliko nerazumljivega za njeno zmedeno srcé!

In tam je bil njegov svak Štrenar, edini človek, ki je potrpežljivo prenašal sitnost in kisle obraze žene in tašče od leta do leta, ne da bi bil črhnil kdaj narobe besedo! Ali je mislil na Heinz, ki ga skoroda ni opazil in s katerim nista imela nikoli nič skupnega?

In njegova otroka? Ponosna sta bila danes na svojega strica, ki ga nikdar poznala nista.

Tam v stolu pod korom je klečala njegova nekdanja ljubica, Edita Lannerjeva. Nekdaj tako visoko telo se je bilo prelomilo v pasu in oslabele oči so gledale skozi debeli stekleni leči pikre in nezadovoljne v svet. Posli so se pritoževali, da je škripcičasta, sitna in prepirljiva. Ovdovela je živela v lepi vili, ki si jo je bila sezidala po moževi smrti, ko je prodala apoteko prejšnjemu magistru, Engelmanovemu zetu.

Ali ne bi bila ta žena vsa drugačna, če bi Heinz še živel?

„... donna ei pacem, donna ei pacem, donna ei requiem sempiternam ...“ je izpel operni pevec iz Graza. Lepo je pel in sklonile so se glave mož v tilnikih. To jim je vendar potegnilo preko src, da so zadržtela v neznani bojazni, kaj bo nekdanj.

Mati in Käthe sta hlipali; v stolu pod korom, kjer je bil tudi ob belem dnevu mrak, si je zakrivala lice gospa Edita in jokala.

Kako je le mogel tako prositi groba — ali mu nisem bila prav nič? Ali se je hotel otresti vsega, mene pa pustiti samo v tem življenju?

In že skoro pozabljene in z lepimi spomini zaceljene rane so zaskelele znova.

Le Heinz bi bil vedel, da so vsi preslišali, kar je bilo v tem spevu najlepše in kar bi jih bilo utegnilo vse potolažiti . . .

* * *

Potem je bila slavnost pred Mollovo hišo. O, če bi jo Heinz poslušal!

Preden je potegnil župan Engelman za vrvco, da je odgnil zastor raz spominsko ploščo, je spregovoril mladi doktor Marinc.

Tik pred govorniškim odrom so morali stati v krogu črno ofrakanih domačih in tujih gospodov Heinčevi sorodniki, mati, sestra s svojci in Erkmanovi, ki so se nemalo zavedali danes svojega pomena za evropsko omiko.

Ljudje so se gnetli doli do Lournierjevega vogala, a vsak je silil bliže sem gori, in dasi je staro Mollovko poznala vsa podgoriška okolica, danes bi jo bil vsak rad videl, njo in Käthe in sorodnike, da bi bil vsaj malo dočutil, kako je človeku, ako se radi koga izmed njegovih dogajajo take ceremonije. Seveda so prežali ljudje tudi z oken in celo s strešnih lin, iz katerih so bile razobešene črno-žolte in belo-zelene zastave.

Tudi ognjegasci, veterani, žandarmerija in financarji so stali tu v slavnostnih uniformah, ob njih pa v dolgi vrsti šolarji obeh šol. In ker so bili tudi učitelji radovedni, so se otroci lahko stegovali in nagajali odraslim kljub temu, da so jim učitelji prejšnji dan grozili, da čaka stroga kazen vsakega, ki se ne bi dostojno vedel ob taki slavnosti, ki jo morajo pomniti vsi do starih let.

Štribarjev Hansi, enajstleten šolar, je imel zelo ugoden prostor ob strešnem žlebu Vobachove hiše, ki se ga je z obema rokama oklepal, z nogama pa se upiral ob zid kak meter nad tlakom. Na vso moč se je trudil, da bi ujel kaj zanimivega. Ljudi je bilo mnogo, še več kot na proščenje in sami taki imenitniki! Kdo je neki tisti mladenič tam z dolgimi kodri? Čuden človek! In vsi ti gospodje s širokimi črnimi pentljami in nenavadnimi frizurami? Ko le tega dolgočasnega govora ne bi bilo! Kaj pa mlati gospod notar Marinc toliko praznih besed: „genij“, „vsemu mestu v največjo čast“, „prerani grob“ in „neusmiljena Parka“, saj vsega tega ne more nihče prav razumeti. Odrasle menda zanima, senčijo si oči in gledajo proti govorniku. O, kako dolgočasno! To vendar ni nič lepega in pričakovanja vrednega.

V tem je zagledal svojega očeta, ki se je pravkar okrenil.

Naglo je izpustil žleb in hoteč se potuhniti je spodrsnil, tako da je priletel naravnost gospodu Našku v hrbet.

Osramočen pred vsemi je stal sedaj v gneči, kamor ga je Našek predse postavil. Odtod pa ni bilo ničesar drugega videti nego hrbte.

Tik pred njim je stal mladi gospod Bende — tisti Ciril, ki se je vedno sprehajal s kakšno gospodično po stezi na postajo ali pa si ga videl sredi gruče takih mladih gospodov, kakor so bili Vobachov Egon, Naškov Tedi in njegov lastni polbrat Hugo Pahernik, ki bo tudi študiran gospod in sicer lekarniški magister.

Stari gospod Marinc, pekovski mojster, debel kot sod, se je hreščéče zasmejal in sedaj pripovedoval Bendetovemu. Hansi se je priplazil bliže in prisluškoval: „Vidite“, je pravil stari Marinc, „meni se zde te besede, ki jih danes mečejo za njim, prav odveč. Jaz sem ga imel res rad; ko je bil še zelo mlad, sva se nekoč seznanila pri Sv. Lenartu in od tedaj sva bila prijatelja. Bil je včasih presneto nasajen in osoren, zamerljiv kakor stara devica. In skoraj vsak je dvomil o njegovi zdravi pameti — tudi jaz, njegov prijatelj. In to, kar čvekajo sedaj o njegovem miroljubnem značaju, o njegovem blagem srcu — je vse skupaj „lari — fari“! Doma so se tako preklali in prepirali, da se je slišalo za nekaj hiš daleč. Tega župana Engelmana, ki se danes tako drži, kakor da mu je bil Heinz najmanj lastni sin, je nekoč tako temeljito speljal na led kakor noben drugi. Edino muzika je prinesla to slavo. Norec je bil, prismođa, ničvrednež in izgubljeni sin in to le zato, ker mu ni bilo do očetove usnjarne. Trmast je bil, zarukan tudi, a vendar ni bilo prav, da so ga imenovali v eni sapi z Engelmanovim Jako. Saj ste ga poznali?“

„Seveda! Saj res! Engelmanov Jaka! Ta je izginil, ali kaj?“

„Veste, to je tudi nekaj takega, o čemer se v Podgorici ne sme glasno govoriti! Pravijo, da je Jaka leta 1899. zanetil požar. Pravijo, da je potem pobegnul, drugi pa, da ga ima stari Engelman nekje zaprtega in ga je slišati, kako rjove...“

„Res?“ Mladi Bende je bil ves prepadel.

Štribarjev Hansi bi bil od groze zakričal, kar sapa mu je jemalo.

„No, pustimo to! Hoteli ste vedeti, kako je bilo s Heinzem. No, nekolikokrat je pobegnul z doma, vedno se spet vrnil in ko je prišel k očetovemu pogrebu, že ni bil več potepuh in nemanič, ampak imeniten gospod.“

„Kaj pa, gospod Marinc, ali tudi Vi nič ne veste o kaki njegovi ljubezni?“ je vprašal mladi Bende zaupljivo in Hansi se je primaknil bliže.

„Kaj ne, da se vam čudno zdi? Ti umetniki so še prav posebno vneti za ljubezen, toliko vem tudi jaz; saj se vedno kaj takega sliši in tudi bere. O Heinzu seveda prav malo, nekaj o neki operni pevki, in to ni skoro nič. Morda ve kdo drugi kaj več?“

„Kolikor je meni znano, prav tako nič! A vsa njegova muzika vendar sloni na tem!“

„Saj je tudi govoril včasih tako kot človek, ki pozna življenje iz lastne izkušnje.“

„Potem je znal pač presneto dobro skrivati, ker tako, kakor so to leto stikali za vsakim sledom njegovega dela, tako se pač niso kmalu za koga zanimali. Kjub temu niso našli ničesar besed vrednega.“

„Kaj tisto, da niso iztaknili ti časopisni mazači ničesar, saj še niti podgoriške klepetulje, ki nikoli ne mirujejo, o njem niso mogle ničesar povedati. Sam sem imel včasih take komedije, čeravno sem mislil, da sem bil skrajno oprezen, Heinz pa ničesar! Veste, nekoč se mi je zdelo, da gleda za Lannerico.“

„O — za gospo apotekarjevo! No, ta jih je imela menda res cel regiment, tako da bi bil pri njej tudi on lahko doživel svoj romanček!“

„Ne, ne, ne. To je le domneva. Sodnijski pristavi in politični uradniki so jo res zalezovali vsa leta, a o njem se je le prav kratko časa sumilo, ker so ga nekolikokrat videli v njeni družbi gori pri Korenu na Borju, — in allen Ehren seveda, pol mesta je bilo zraven. — Lepa ... Lepa je res bila, kaj lepa, krasna je bila! Saj ne bi bilo čuda, če bi bil zabrenčal tudi Heinz ali, kakor rečeno, niti upravičenega suma ni!“ Stari Marinc je bil truden. Kdo bo stal tako dolgo tu in ta njegov učeni sin tudi ne zna končati svojega govora! Mladi Bende je čeden fantek, lahkoživček bo in ne bo tako pameten kot njegov Peter.

„Ta Heinz Moll je bil čuden individuum!“ je menil mladi Bende odločno.

„Na vsak način je bil svoje vrste posebnost!“ je pritrdil stari Marinc in se hvaležno oddahnil; kajti njegov sin — govornik — je bil pravkar končal.

Najslavnejši trenutek! V napeti molk so padale hreščeče besede starega Engelmana, ki je odgrinjal zastorček:

„Sedaj odkrivamo velikemu umetniku, sinu našega mesta in te spoštovane meščauske hiše, gospodu Heinzu Mollu, v njegovo rojstno hišo vzdano ploščo iz žlahtnega marmorja, v trajen spomin njemu, nam in bodočim rodovom. Slava mu!“

„Slava, slava, slava!“ je odjeknilo iz množice.

Stari Marinc je zamrmral znan citat (saj ni vedel, da je iz Goethejevega „Goetzta“) in ta je veljal Engelmanu.

Hansi Šribar ni bil ničesar videl. Marsikdo drugi tudi ne.

Podgoričani so se čutili počaščene, zlasti Erkmanovi.

Pevci so zapeli. — Nekateri so si brisali solze, drugi potna čela.

Kaj bi dejal Heinz k temu?

* * *

Mladina je popoldne neoficialno proslavljala Heinza.

Ker še ni bilo prevroče, je bilo prijetno sedeti tu gori pred Korenovo gostilno na klopi.

„Lepo je!“ je izpregovoril leni Hugo Pahernik in se udobno zleknil ob naslonjalo. Živ posnetek svojega očeta, gospoda Šribarja, ko je bil ta

še okrog dvajsetih, z debelo, v tilnik odsekano glavo, se je kaj čudno razločeval od svojih tovarišev, pesnika Egona Vobacha in zagrizenega socialnega filozofa Teodorja Naška, ki je bil najstarejši med njimi.

Nihče mu ni odgovoril.

„Pozneje grem na Legen!“ je zinil Pahernik počasi.

„Dobro, da se imaš kam dati!“ je zelo bridko odgovoril Egon Vobach in Našek je pridejal še grenkeje: „Preljubo veselje, oj kje si doma . . .“

Spet sta utihnila in Paherniku se tudi ni dalo govoriti. Bila sta slabe volje in Hugo bi bil neumen, če bi si bil dal od njiju skvariti svoje ravnodušno, samovoljno občutje. Seveda! Naškov Tedi, bodoči gimnazijski profesor in sitnež, je že sedaj vsej Podgorici trn v peti. Uporen, mračen in posmehljiv. Doma med slabotnim očetom in zadirčno mačeho mu je bilo vedno vse zagrenjeno, sam je prebil mračno mladost in pot do soljudi mu je trnjeva.

Egon pa, „Egon Bacherer“, kakor podpisuje svoje pesmi v raznih graških listih in obzornikih, boluje na svetožalju in nepriznani moškosti. Moral bi študirati medicino, pa je le vpisan in piše pesmice, se lovi z neko svetobolno filozofijo in se jezi, da ravnajo doma z njim še vedno kot z otrokom, da ga ozmerja mati za vsak izgubljeni žepni robec in da ga nahruli oče za vsako dvojico raztrganih podplatov. Celo njegove nedolžne mozole na pegastem licu mu oponašajo — češ, Bog ve, kaj počenjaš tam v Grazu, da si tako mršav in mozolast.

Za zgled njima obema — Naškovemu kakor tudi Vobachovemu — postavljajo, Bog ne daj, njega, Hugona Pahernika, ki je po njihovem lenuh in kmetav, ampak fistega Bendetovega Cirilčka, prikupljivega advokatorskega koncipienta, ki sedaj po tej Mollovi slavnosti gotovo sedi pri Brađaču ob guljažu in vrčku piva in se s starejšimi gospodi živahno in zabavno pogovarja! Temu pač gotovo ne odide blesteče ime „narodnega“ prvaka!

Sam pa — ej, njega so Logarjevi zredili v krepkega dedca, ki se takih muh, kakor jih imata Tedi in Cirilček, kaj ravnodušno otrese. In danes pride spet tja gori na Legen, kjer je še vedno gospodarila babica s snaho, kjer je godrnjal gospodar Peter za pečjo v izbi, vedno čmeren in nadležen, in kjer je fantoval mladi, korajžni Logarjev Miha. Čudno! Tolikokrat še misli na Jeločnikovo Mino, — Bog ji daj dobro, saj je tudi že tam v večnosti, — ki ga je pestovala, pestila in gonila vsako jutro v šolo in mu pravila, kako vse drugače priden je bil nekoč njegov oče. In Logarjevi dekleti — sedaj sta že obe poročeni, — kako sta mu nagajali! Mihec pa ga je bil naučil vsega, kar je fantu treba znati, pasti in zavračati čredo, peči krompir in krasti koruzo, rezati piščalke, poveljevati namišljeni vojski in o pravem času izpodbiti nasprotniku nogo.

Bog ve, če Miha vzame Strnadovo? V njeno teto Lizo je bil baje svojčas zaljubljen njegov oče.

„Popoldne grem na vsak način na Legen“, je odločil. Materi in babici kupim kave in sladkorja, a z Miho se moram zmeniti, kako je glede njegovega dekleta. Ej, Miha že ve, kako je z dekletii!“

Saj res! Nocoj ne bo nič! Nocoj je slavnostni koncert. In ker se je spet zamislil v današnjo slavnost, je vprašal nenadoma:

„Kaj mislita, da bi bil dejal rajni Heinz k tej svoji slavi?“

„Popljuval bi jih bil vse skupaj!“ je mrdnil Našek.

„Ali pa bi bil rekel s Kristom: Oče odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!“ je mehko opravičil Vobachov Egon.

„Ah, kaj še!“ Naškov je kar vzrojil. „Ali misliš, da je vsak taka mila Jera kakor ti! Moll je bil drugega kova, razumeš, akoravno je bil kakor ti potomec zanikarne, meščanske sodrge. Bil je upornik!“

„Socialdemokrat!“ je pičil Pahernik.

„Umetnik!“ je vzdihnil Vobach.

„Šleva neumna, ali ne bi hotel nehati s svojim javkanjem! Vsaj tu se obvladaš, če te moram že v Grazu vse leto poslušati. Kaj javkaš? Mar si ga poznal, ti je kdaj zaupal, kako je prenašal to podgoriško Golgoto? Misliš, da je radi kujave babnice tarnal v solzavih litanijah kakor ti v svojih jeremijadah? Sicer pa — saj ni vredno!“

„Saj si ti pričel z renčanjem!“ Egon je bil spet užaljen.

„Čemu me pa izzivaš s svojimi „najmilejšimi strunami“? Egon, koliko krat sem ti že rekel, kako težko te prenašam kljub vsemu prijateljstvu, ker hočeš biti to, kar nisi. Čemu to zlagano svetožalje, ki si ga je sam vrag v svoji najbolj hinavski uri izmislil? Čemu to hlastanje za lažjo, ki je v modni barvi prepleskana?“

„Čemu se ti nad tako norijo toliko vznemirjaš, Tedi?“ je vprašal Pahernik kolikor se je dalo mirno.

„Ker nisem taka lena šema kot ti, lenoba samoljubna! Naj bi se komu še taka krivica godila, ti se ne zganeš. Čemu se vznemirjati, kaj ne, če tebe ne boli? A če bi se tebi kaj pripetilo, prosil boš in klical na pomoč v trdnem prepričanju, da je vsakogar sveta dolžnost, ti v sili pomagati!“

„Če bi me kdo prosil, mu gotovo pomagam. Da bi se pa nepoklican kam vmešaval, tega prav gotovo nikdar ne storim!“

„Še vsako prošnjo boš skušal preslišati, kolikor se da, in to sebi na ljubo. Fanta, če pomislim“, sklonil je glavo in zaril dolge, koščene prste v kratke lase, „če pomislim, kakšne smrti je moral umreti moj brat! Ko bi bil le kdo izmed tistih, ki so takrat bežali iz cerkve in potem toliko govorili, kako so slišali bunkanje ob stolpna vrata, ko bi bil le kdo izmed njih stopil tja in obrnil ključ, bi bil Franek rešen! Vidiš, noben ni mogel toliko zatajiti svojega prekletega samoljubja . . .“

Pahernik je pogoltnil odgovor, češ, tudi tvoj oče je slišal, a mu je bilo najbrže lastno življenje ljubše kot briga za udarce ob vrata — in kje bi bil mogel slutiti, da je za temi vrati bil zaklenjen njegov sin, ki je moral prav to popoldne hoditi po prepovedani poti v zvonik . . .

„Mnogo bolje sem doslej prebil jaz kot ti. Ali misliš, da se svet izpremeni, če se ti vanj zaletuješ? Razbiješ si lastno bučo!“

„Naj si jo razbijem!“

„In kaj misliš, da boš imel od tega?“

„Ali moram vedno od vsake stvari nekaj „imeti“? Že ta beseda sama je predrznost in krivica —“

Pahernik je molčal in skril svoj smehlaj. Egon pa se je bal odgovoriti, ker je poznal Naškove izbruhe.

V Našku je vrtalo naprej. Kaj bi bil še govoril! Saj je lahko uganil, kaj sta mislila. Hugo je mislil: Oh, imeti nekaj je pač najlepše na svetu. Imeti na primer lepo urejeno lekarno, ženo, ugled in denar — to bi bilo življenje! Ta „pesnik“ je pa mislil: Če bi imel jaz tak talent, če bi bili moji vsi zakladi genija, jaz bi že znal pokazati temu svetu, kaj sem!

Kaj bi bil torej govoril! Ti ljudje in ne le ti, skoraj vsi, se ne bodo nikdar, dokler jih bo rodila žena, odvadili sanjati o pojmu „imeti“: eni le sanjajo, drugi pa grabijo z vso pretkanostjo možgan — tu se konča vsaka filozofija!

(Dalje prih.)

* * *

Prvorojenemu

(Ob smrti Vere Dostalove)

Avgusta Gaberščik

Svetel je dan.

V mesecu rožnega cvetja sem mlada

v tihem svetišču obred darovala,

prvič pravéčni, žrtvéni obred

in sem težkó trpé dočakala

prvorojeni sad posvečeni,

zrele ljubezni sveto skrivnost.

Srajčice bele sem ti šivala,

zibel kupila in jo zibala,

cvetja iskala, pravljice zbrala,

zate, življenja trpka sladkost!

Zdaj pa ko s prsi piješ toploto,

čutim globoko polno lepoto

zrelosti v sebi, kraljevič mladi

vsega cvetenja — Tebi sem: mati.

V mesecu rož sem srečna rodila,

pā bi hotela še dati, dajati,

a me prečudni ogenj zajema,

ni mi daritve dano končati.

Čutim: dan svetel naglo pojema,

sinek, o sinek, sinek moj zlati.

Stara sem osemnajst let...

Ina Slokan

„Stara sem osemnajst let. Dovršila sem z odličnim uspehom trgovsko šolo...“ Tako je pisala Majda vsak dan. O, včasih tudi po trikrat, štirikrat na dan. V zgodnjih jutranjih urah, ko se je po ulicah vlačila še samo megla, je stala Majda že pred časopisno desko in iskala med malimi oglasi. In če je kaj našla, je brž hitela domov in napisala ponudbo. O, koliko ljudi je že vedelo, da stanuje v Ozki ulici, v tretjem nadstropju hiše številka trinajst Majda, ki je stara osemnajst let in nima službe. Toda koliko je na svetu Ozkih ulic in takšnih Majd, ki so stare osemnajst let in nimajo službe! Cele kupe sličnih pisem dobivajo tvrdke, ki iščejo nameščenko. Kam bi prišli, če bi odgovarjali na vsa, da je mesto oddano, saj so iskali samo eno moč in pri najboljši volji ne morejo vsem ustreči. In Majda največkrat na svoje ponudbe ni prejela odgovora. Sem pa tja je le prispelo pismo. In ko ga je s trepetajočimi prsti odprla, je našla v

njem samo dve besedi: Služba oddana! Pokazala je pismo materi in mati je vselej rekla: „Vidiš, to so fini ljudje, ker so ti vsaj pisali. Vedo, kaj je prav in kaj se spodobi.“

Toda danes zjutraj je Majda dobila pismo, ki se na videz ni prav nič razlikovalo od tistih redkih, ki so ji jih pisali „fini“ ljudje. Ovitek je bil moder in v levem oglu zgoraj je bilo tiskano ime velike tvrdke. Toda ko ga je odprla, ji je srce skoraj zastalo in zdvomila je sama nad seboj, če res prav vidi. Še enkrat je prebrala in še enkrat, toda besede in črke so bile vedno enake: „Pridite se popoldne ob štirih predstavt zaradi službe.“

Hitela je k materi in ji pokazala pismo in mati je ginjena rekla: „Še so dobri ljudje na svetu, plemeniti ljudje, ki mislijo na siromake.“ Potem sta se obe razjokali:

Popoldne ob štirih. Ob štirih!

Vsak hip je pogledovala na uro, toda zdelo se ji je, da se kazalci niti ne premaknejo. Le kam bi se dala ta čas, do štirih? Stopila je k oknu ter se zagledala preko sivega dvorišnega zidu na vrt sosednje hiše. In videla je, da je jasminov grm ves v cvetju. Le kdaj se je razcvel? Včeraj? Ali šele nocojšnjo noč? Kako težko je čakala vsako leto, da se razcvete ta grm. Šele takrat je prav verjela, da je pomlad. Pred leti, ko je še hodila v šolo, so nekoč pisali nalogo o cvetočem maju. In Majda je v svoji nalogi pripovedovala o tem jasminovem grmu. O dehtečem belem jasmínu, ki v cvete vsako leto ob visokem sivem zidu. Njena naloga je bila najboljša.

Toda kaj jasmín in otroški spomini! Popoldne ob štirih se pojde predstavít za službo. Popoldne ob štirih. Ob štirih! Spet je pogledala na uro. Niti polдне še ni. Kaj bo oblekla popoldne? Odprla je omaro in se zagledala v svojo garderobo. Malo — in še to vse premajhno, zakrpano in desetkrat prenarejeno. Izbrala je višnjevo obleko. Ta je bila še najboljša. Potem je segrela na štedilniku likalnik in jo zlikala.

Opoldne sta se pri kosilu z materjo pomenkovali o tem, kako bo, ko bo Majda imela službo.

„Potem, mama, ne boš ti več šivala za druge ljudi. Šivala boš samo zase in zame. In včasih popoldne boš šla na sprehod v park. Potrebna si sonca in svežega zraka. Pa tisti dolg pri trgovcu Jelniku, ki smo ga napravili, ko je bil atek bolan, bom plačala. In potem morda, če bo plača dobra, mi bo ostalo, da bom dala stanovanje prebeliti in štedilnik popraviti, da se ne bo tako zelo kadilo. In ob nedeljah popoldne, ko bom prosta, pojdeva na deželo. Kupila ti bom vina, dobrega, močnega vina, da se okrepiš.“

Tako je govorila Majda in materi so se solzile oči. Rekla je: „Bog daj, da bi se zgodilo po tvojem, Majda.“

Po kosilu Majda ni mogla zdržati več. Preoblekla se je. Potem se je zagledala v očetov obraz, ki jo je gledal neskončno žalostno iz črnega okvira nad materino posteljo. Kolikokrat sta z materjo v brezupnih dneh jokali tukaj in tožili: „Oče, oče, zakaj si umrl! Zakaj te ni več, da bi nam pomagal in naju hranil?“ Z roko je šla Majda po gladkem steklu preko očetovega žalostnega obraza in šepetala: „Atek, ne glej tako žalostno, vsaj danes ne. Danes je vesel dan. Službo bom dobila. Jój, zakaj nisi živ, da bi se z menoj veselil.“

Ko je odhajala, je naročala materi: „Bodi pri oknu in glej, kdaj pridem.“

Ura je bila komaj tri, ko je Majda prišla na Promenadno ulico, pred trgovino, kjer naj bi dobila službo. Nad vhodom so se lesketale zlate črke: Veletgovina. Neodločno je obstala pred vhodom. Elegantni prodajalci so jo gledali radovedno, vprašujoče. Zavedala se je, da ne sme več stati pred vrati, sicer jo bo kateri vprašal, čemu ne vstopi. Ali naj vstopi? Ne, prezgodaj je še. Mora se držati v pismu določene ure.

Krenila je po ulici navzgor in se ustavljala pred izložbami, da je čas hitreje minil. Gledala je čevljičke, izrezane, lahke, poletne čevljičke čudovitih oblik in barv. In drugje zopet svilene tkanine, tanke, živopisane, kot cvetoči vrtovi. Lepo bi bilo, če bi si mogla ona kdaj kaj od tega kupiti, da. Morda pa si bo, zdaj, ko bo imela službo.

Naproti ji je prišla Sonja, sošolka.

Majda se je navadno sošolk izogibala, ker so bile vse srečnejše od nje. Če niso že dobile službe, so imele pa premožne starše. Majda pa ni imela ne enega ne drugega in zato je podzavestno čutila, da jim ni mnogo za njeno prijateljstvo. Toda danes je bilo toliko prekipevajoče sreče v njej, da si ni mogla kaj in je Sonjo nagovorila:

„O, ti? Saj te že več ne poznam,“ se je nalašč čudila Sonja.

Majda jo je dobrodušno potegnila za rokav: „Glej, Sonja, ali niso tile čevljički v izložbi lepi? Ti beli s široko sponko?“

Sonja je pritrčila in se začudila: „Ali jih menda misliš kupiti?“ „Morda, če bom dobro zaslužila.“ Majda ni mogla več molčati. Na široko se je izpovedala Sonji o svoji sladki skrivnosti.

„Srečo imaš,“ je rekla Sonja in pristavila: „Jaz imam službo že eno leto. V banki. Samo dopoldne delam in dobro zaslužim. Tako lepo je, če ima človek svoj denar. Vse, karkoli mu je všeč, si lahko kupi.“

„Da,“ je vzdihnila Majda.

Električna ura na križišču je kazala štiri. Sonja se je poslovila. Majda je krenila proti trgovini. Vstopila je. Sreč je bilo burno in obraz ji je gorel v vročici. Trop prodajalcev ji je prihitel nasproti: „Želite?“

Pokazala je pismo. Obrazi so se jim podaljšali. Smehljay je izginit. Uslužno so ji pokazali vrata na desni.

„Izvolite v pisarno.“

V pisarni so tipkale tipkarice. Ko je vstopila, je šklepetanje strojev prestalo, vse so dvignile glave. Pristopila je k najbližji in ji pokazala pismo.

Dekle se ji je nasmehnilo in ji z roko pokazala vrata;

„Izvolite v sosednjo pisarno.“

Kako so vsi prijazni, — je pomislila Majda in pri srcu ji ni bilo nič več tako tesno.

V pisarni, kamor je prišla, so bili sami uradniki. Nizko so se sklanjali nad mize in bili zatopljeni v delo. Najbližjemu je pokazala pismo. Uradnik je prebral pismo in pogledal Majdo od nog do glave. Potem ji je ponudil stol.

„Sedite, prosim, takoj pogledam, kje je gospod šef.“

Odhitel je.

Sedela je in čakala. Uradniki se niso zmenili za njo. Peresa so škripala po papirju. Za vrati so zamolklo peketalni stroji. Okna so bila visoka, toda tesno zaprta, zato je bilo v pisarni zatohlo. Majda je čakala.

Končno se je uradnik vrnil. Z roko je povabil Majdo, naj mu sledi. Vedel jo je po stopnicah v prvo nadstropje. Šla sta skozi nešteto pisarn, končno jo je potisnil skozi oblazinjena vrata: „Tu je gospodična, gospod šef.“

Majda je stala pred dobrodušnim debeluharjem, ki jo je radovedno gledal z drobnimi očmi. Priklonila se je in se predstavila. Ah, da, saj res, ona je prišla zaradi nameščenja. Saj je že pozabil. Toliko jih prihaja vsak dan zaradi služb, da človek ne more vseh imeti v glavi. Takoj bo govoril z glavnim poslovodjo, kako je s to zadevo. S svetsko gesto ji je ponudil klubnjak, Majda je sedla, gospod pa je po telefonu poklical poslovodjo:

„Gospod Steiner, gospodična je prišla zaradi službe. Kako je s tisto službo? Kako?... Tako?... A?... Tako? Dobro. V redu...“

Majda je nepremično strmela na gospodova usta. Zdaj je odložil slušalko in se smehljaje obrnil k njej.

„Tisto mesto, gospodična, tisto mesto, — je žal že oddano. Pravkar — pred pol ure... Žal mi je, toda, saj veste, da človek pri najboljši volji ne more vsem ustreči... Toda pri prvi priliki pridete na vrsto vi. Imel vas bom v evidenci. Le zanesite se...“

Vljudno jo je spremil do vrat.

Majda ni vedela, kdaj in kako je prišla na ulico. Hitela je mimo izložb z belimi čevlji in pisanimi svilenimi tkaninami, Ničesar ni videla. Zdaj je bilo vse to tako daleč odmaknjeno od nje, — tako zelo daleč...

Samo eno je vedela: Tam v Ozki ulici, v tretjem nadstropju hiše številka trinajst jo pri oknu pričakuje mati. Njena uboga, dobra mati. Le kako naj ji pove, njej, ki je tako dobra, da ni na svetu nič več dobrih, plemenitih ljudi?

Živa mladost

Anica Černej

Ni, da bi čakal tisto pomlad,
ki jo že vse prerokuje,
ki jo srce pričakuje.
Legel, legel, legel bi rad.

Glogovo cvetje — to je spomin,
jaz pa še živo iskanje.
Kaj bi živčemu sanje
rahlo odmaknjenih, svetlih bližin!

In bi zaprl žejne oči,
ki so še sredi življenja,
da bi ne srečal trpljenja
mladih, neizpolnjenih dni.

Vi, ki ste pesem izpeli do dna,
dajte, napijte življenju,
svetlemu hrepenenju
nove pomladi, vere, srca!

In bi pozabil, da sem živel,
kar se da polno živeti.
V miru bi hotel umreti,
predno bo glogov grm vzcvetel.

Meni pa, ki sem še živ in mlad,
ni, da bi dvignil čašo
v glasno napitnico Vašo.
Ni, da bi čakal tisto pomlad.

Kdo je kriv?

J. K.

Včasih takole slučajno srečaš ljudi, ki ti ne gredo iz spomina.

Ko ji je bilo štirinajst let, je bila že lepo, razvito, živahno dekle. Doma je bila nekje v vojvodinskih ravninah, iz premožne hiše. Ničesar je niso naučili, le igrala se je s punčkami, pela in se smejala. Starši so

pomirli in bratje so ji našli moža. Ženinu je bila všeč, polna, mlada. Še premlada za poroko. Zato so bratje podkupili popa, dali so mu tri tisočake, da jo je poročil.

Mož je bil lep človek, mlad, strasten in brezobziren. Ona telesno razvita, duševno še otrok. Ni razumela in mu ni mogla slediti. Le smejala bi se in se igrala. Tako jo je pustil in jo zaklenil v sobo z njenimi punčkami, sam si je v sosednjo sobo pripeljal druge ženske. Zanosila je in rodila prvega otroka. Tašča jo je učila, kako naj neguje otroka, naučila jo je vsega gospodinjškega in hišnega dela. Mož je odhajal in se vračal. Bil je nestrpen, neprijazen. Počasi je začela razumevati, da nekaj ni v redu in da gre vse narobe. Postala je nezaupljiva, plaha.

On je prodajal sadje na trgu. Prej, v boljših časih, je bil večji trgovec. Pa je zdaj tudi šlo. Človek se v neprestanem prerivanju, v vedni borbi, vsaj izživi. In potem ne prenese plaha, jokave žene, ki mu verno in redno prinaša kosilo in malico na trg. Pristopila je nekoč tako neodločno, boječe, objokanih oči. Brez besede jo je udaril v lice.

Prišel je drugi otrok; potem kriza. On je pil, od časa do časa se je vračal k ženi, bil nežen in jo pretepal. Potem pa jo je puščal samo tedne in mesece. Ona je že zdavnaj izgubila svoje polne, mehke oblike, vse bolj plaha je postajala, vse bolj začudeno je gledala v svet. Eno samo veliko vprašanje je bilo v njej, vprašanje, zakaj tako in zakaj ne drugače. Iskala je odgovora v sebi, ni mogla misliti niti na delo, niti na otroka. Od časa do časa je segala z roko k ustnicam in vsa zamišljena vlekla z razpokanimi prsti preko njih. Ta kretnja ji je ostala in od nje so ji bile ustnice vse rdeče in nabrekle.

Pripovedovala je sosedam o sebi in o njem. V pripovedovanju ji je postalo vse bolj jasno. Tedaj je začela preklinjati moža. In nato sebe, svojo usodo, svojo mater in vsako ženo, ki gre za možem.

On se je vračal. Posebno takrat, ko je kaj zaslužila. Ni imela volje in moči, da bi ga odgnala. Ko je prišel, je bila spet njegova, kot nebojčen otrok. — Tako je šlo leto za letom. Beda, obup, kratki trenutki pozabljenja in predanosti. Dva poroda in dvanajst splavov. Pri dvanajstem je skoro podlegla. Tri mesece je ležala v bolnici med življenjem in smrtjo. Pri trinajstem pa bo najbrž res konec . . .

Zdaj hodi po hišah. Če slučajno odpove sobarica in ne morejo hitro najti druge, jo kličejo za nekaj dni tu, nekaj tam. Dela brez misli. Vsa suha je in drobna kot otrok, obleka visi na njej. Tiho se giblje, ne hiti, tako preplašena se zdi, praznih oči, bledih lic in razpokanih ustnic, preko katerih ji zopet in zopet vlečejo prsti. — Če jo pogledaš malo od bliže in začuti malo človeka v tebi, tedaj začne pripovedovati svojo povest. Čisto od začetka. Začne počasi, potem pa se razgovori, razvname, in preklinja, preklinja . . . Vedno isto pripoveduje in vsakemu isto. Tisočkrat je že povedala, pa ne veš, če je že doumela. Zdi se ti, da hoče v pripovedovanju spoznati vse to, kar jo je zadelo, in da govori sebi, ne drugim. Nikoli ji ne bo čisto jasno.

In tej ženi je danes triindvajset let.

Ali veste morda, zakaj se nekomu življenje tako izpridi?

Slike

Katarina Špur

Nekega dne bom kradel, jaz, brezposelni mizarski pomočnik, petošolec s preluknjanimi čevlji, dekla Julčka, ki so me spodili iz službe, ker nisem bila dovolj prijazna z majhno angorsko mačko, študent prava v tretjem letniku, ki nikoli ne more menjati nogavic in ne perila... jaz, tisočimeni in tisočtelesni človek, spočet na ulici, vržen na ulico; — moje roke, od brezdelja otrple, bodo kradle!

Mala Zalči piše meni, petošolcu, da so oče že tri tedne bolni, da nimajo drv in da so pojedli včeraj zadnjo kašo. Do jutri se moram naučiti iracionalna števila — iracionalno število (— i) me gleda z očmi očeta, že tri tedne bolnega; materini prsti, ti črni, hrapavi prsti, s katerimi je prebirala jeseni kašo, grebejo po mojem živčevju — ne morem se učiti.

Absolvirana filozofka, sedim v podstrešni sobi, kjer je tak mraz, da ščurki prihajajo iz svojih lukenj. Hodijo po mizi, pogledajo me in zbeže. To sem jaz, absolvirana filozofka, Mira. Knjiga, ki je pred mano, govori o transcendentnem gledanju na svet, vrti se mi v glavi, drobtine, ki so raztresene po mizi, dražijo moje želodčne živce in ti prenašajo v mojo zavest neznošen občutek gladu. Mali ščurek... če sem noseča in — da, noseča, noseča... Kaj gledaš! — v to mračno sobo mi je nekdo prinesel, ah, ne ljubezni, samo malo užitka, ker me je neskončno žejalo. Ščurek beži v ovinkih za knjige, moja misel se podi v ovinkih za njim, moje roke pa mrtvo ležijo na knjigi.

Brezposelna dekla Julčka — moje ime nima več nobenega pomena, jaz sem le „dekle za vse“ — hitim skozi ulice, ves dan, od številke 57 na Starem bregu do posredovalnice, do oglasne deske, do nove ulice in do nove številke.

Ne veste za carinika v malem mestecu? Zalezoval me je. Leta 1929. sem služila pri njem. Leta 1929. na božično noč, ko sem spala, se je pritihotapil k meni v posteljo. Prebudila sem se ob njem in moje roke so kot železne padle na njegov obraz.

— Jaz ne... jaz ne! — svinja... jutri odidem! —

Zmedeno je gledal, čepela sem v srajci ob pleteni košari sredi sobe in sem tlačila vanjo obleko. Prsti so mi trepetali, vse telo mi je trepetalo.

Carinik je ihtel in moledoval za ljubezen. Mislila sem na zadnji božič, ki sem ga obhajala ob materi, doma. Bila sem stara štiri leta. Od takrat hodim po svetu, s svojo modro službeno knjigo, prenašam vodo, lonce, perilo, premog, umikam se pred zalezovanjem rejenih carinikov, in tudi, da, nenehoma, vsako stvar in vsakega človeka prosim za ljubezen, za malo, za košček ljubezni.

Ulica, oglasna deska, „dekle za vse“ z dostavkom: mlada, zdrava, sposobna za vsako delo, — imena ne, saj ime ničesar ne pove!

— Znaté ribati? Servirati? Vljudno se vesti? Za tri osebe. —

Ne, bilo je devet oseb.

— Toda milostljiva, rekli ste, da so samo tri osebe... —

— Šuti, mater ti štajersku! —

Bila je še deseta oseba, majhna, dragocena mačka Cica. Cica je dobila nahod. Poslali so po zdravnika specialista. Jaz sem bolna na jetrih. Ribala sem kuhinjo, pripogibala sem se. Pa še huje me je žgalo v prsih, tam,

kjer se je vgnezdilo sovraštvo. Slabe živce imam. Sunila sem mačko Cico s svilene blazinice. Gospa je videla to v ogledalu, pred katerim je stala. Izgovarjala sem se s slabimi živci.

— Ravno prav, si jih boste pa doma pozdravili. —

— Groba — mi je napisala v službeno knjigo. Vseh devet tet, stricov, sinov in nečakov me je spremljalo s sovraštvom.

— Uboga Cica, še nogo bi si lahko zlomila — sem slišala, ko sem bila že na stopnicah.

Zdravili so mi jetra. Vsak dan dvakrat vroča kopel. Za vročo kopel je treba drv — drv nismo imeli. Pa čemu zdraviti jetra? Mene žge v prsih, žge me sovraštvo in tega ni mogoče ozdraviti s kopeljo.

Zdaj sem doma, triindvajset let mi je. Ko sem bila stara štiri leta, sem šla v prvo službo. — Mati nam kuha koprive za večerjo. Obe sva se postarali. Obe se komaj poznava in obe bi si radi povedali: moje življenje je bilo prazno brez tebe — pa treba je misliti na koprive, na očeta, ki leži bolan v postelji, vsakih pet minut vstaja in hodi sedet na škafo z vodo, treba je misliti na njegovo strgano perilo, na kamilično vodo, ki se mu greje na štedilniku in s katero si izpira levo oko, ki mu iz njega teče gnoj.

— Nekaj bi jedel. —

Ne morem več sedeti ob njegovem strganem perilu.

Po ulicah gore luči.

Jaz, brezposelna dekla Julčka, hitim po ulicah mimo izložb s čajem, s pecivom, s kruhom, z mesom, ne, ne morem ubežati šepetanju, kakor da nekdo hodi tik ob meni in brez prenehanja ponavlja: nekaj bi jedel...

Moj oče, na številki 15, na postelji brez rjuhe, pokrit z razcapano odejo, pod posteljo škafo z vodo, levo oko, iz katerega se cedi gnoj...

Niso mi ozdravili jeter ne sovraštva. Kakor nekoč na carinikova lica, bo padla moja pest na steklo izložb...

V spomin na velike dni ljubljanske opere

Ruža-Lucija Petelin

So veliki dogodki v življenju, ki bi zanje dejali, da so se čudežno vtelesili po vročem, do dna zajetem hrepenenju enega samega srca — pa se ozreš in vidiš in čuješ: tisoč hrepenenj, tisoč src uglašanih na isti klic in pesem samotarja se nenadoma prelije v polnozvočje silnega zbora.

Hodiš po zemlji z biserom svoje boli v dlaneh, sončnih žarkov kličeš, da bi ga prepojili — pa te privede korak na sveto goro naroda in čuješ: za isto sonce rotijo Nebo in tvoj biser je tako ves njihov, da tedaj, ko zagori visoki poldan, ni med stotisoči niti enega siromaka.

Naključje je nanoslo, da sem te po dvajsetih letih obiskala, moj rodni Trst in da sem ti smela v svojem materinskem jeziku spregovoriti po spevu velikega dramatika Milana Begovića in po božjem čudu glasbe Jakova Gotovca, tega ognjevit in iskreno gostolečega pevca s plemenite dinarske grude.

Ravnatelj ljubljanske opere, ves svoji umetnosti predani Mirko Polič, je 9. junija 1937 povedel svojo operno družino na ono pot, kjer prenehajo nizki, surovi instinkti mednarodne mržnje in se po zmagojuči sili Lepote posvečeno očiščuje nemirno, bedno zemsko bitje — človek, da uzremo Človeka, kot prelestno kupo, ki je vanjo vse stvarstvo rosilo

svojih prvin, da se nekoč združijo v pijačo Ljubezni. Ta Človek, ki menda ne more nič za to, da pada, in je tako srečen, ko mu resnični Odrašnik razodene, da koncem koncev vendar ne bo pekla.

Mojster Mirko Polič je šel na pot in je veroval in stopetdeset jasnih duš njegove opere ga v veri ni razočaralo. Teater Politeama Rossetti, največje tržaško gledališče, je pod svojo modro, z zlatom pretkano kupolo sprejelo v dveh zgodovinskih večerih — 9. in 10. junija 1937 — na tisoče Tržačanov in romarjev „Umetnice Odrašenice“ tja gori od Gorice pa do poslednje vasice v okolici otca Trsta.

In prišel je trenutek — Tržačan Mirko Polič je dvignil dirigentsko palico, dih tisočerihih src je kot začaran zastal, svetloba je oblila neko živo, na božji dlani Odrašenja stoječo množico, ki ji je zdajci zazvenela italijanska „Kraljevska koračnica“ in po njej naša jugoslovanska himna. Človek stoji in posluša „Bože pravde“. To se zgodi mnogokrat. Toda za največje molitve sveta morda še niso zgrajeni dovolj veliki templji, a Politeama Rossetti je bil v tisti uri posvečen in blagoslovljen od solza.

Sledila je „Prodana nevesta“ in z njo bodo ostala v zgodovini naše opere poleg inena Mirka Poliča zapisana premnoga druga, med njimi ime Osipa Šesta, tega jeklenega teaterskega človeka, ki je že kdaj obupno vzkliknil: „Čas in živce prodam!“ — pa je le prišel do praznika, ker je to tako Nekje zapisano in določeno. In ostalo bo v spominu tisočerihih src živo zvenenje čistih grl naših pevcev in pevk od nežno osvajačočih Gjungenčeve do trdega možaka Križaja.

V večeru 10. VI. se je množica drugič zgrnila pred gledališčem k „Eru z onega sveta“ in skladatelj Jakov Gotovac je predstavi prisostvoval. Opetovano zmagoslavje, ki ga je z njim na čelu doživela v tem večeru ljubljanska opera v Trstu, se kar ne da opisati v kratkem poročilu. Dirigent opere Mirko Polič je spet izlil iz svoje taktirke vso magično moč in toplo umetnikovo ljubezen do enkratnega, folklorističnega čuda dinarske krvi in duhá.

Zagostolel je zbor:

„Dahni mi, dahni vetra hlad,
pridi mi, pridi fantič mlad...“

in kmalu je segel vmes srebrni glas Anite Mezetove, te prirodne, umetniško dovršene „Djule“, tudi rojene Tržačanke, ki je svojemu Trstu zapela po osemnajstletni ločitvi. „Ero“ tenorja G. Francla ji je zmagujoče drugoval, Kogejeva, Betetto in V. Janko so z njima popolno izpolnili skupino solistov. Inženir Golovin kot režiser in baletni mojster se je prav tako z vso iskrenostjo predal zmagi celote in ko je med poslednjimi vali plesnega ritma zbor prepeval:

„Tu naj srce srcu bije
dokler sonce ne posije!“ —

je bilo vse, kar človek zaznava kot lepoto luči, barve, glasu in gibanja, združeno v nekaj nesmrtno živega, svet božanstveno oplajajočega.

Zastor pade.

Narod kriči, bije, joče, živi, živi, živi!

Narod živi! Narod noče domov! Narod je doma!

In treba je vkljub temu iti.

Pred Politeama Rossetti stoji avto. Mojster Gotovac odhaja. Pa saj ga ne puste! Po dolgem, ljubečem vzklikanju se avto oddaljuje. Množica zapre ostalim umetnikom pot, prosi za rože, samo za list, za spomin, za

talisman. V trenutku ni nikjer več dragocenih šopkov. V tisoče in tisoče rok romajo nagelji slave, tisoč grudi jih nosi za spomin tja gori proti Gorici.

In ti, moj nagelj iz Proseka, ki ga je peš prinesla v Trst slovenska ženica — tudi ti blagoslovljen in hvala roki, ki mi ga je poklonila. Hranila ga bom med svojimi popisanimi polami. Kakor one belo črne — neznaten v svoji obledeli barvi, si vendar ves moj in ves živ.

Po Trstu je ljubljanska opera obiskala z istim sporedom Reko. Tudi tu zmaguje, tudi tu se združujejo množice od te in one strani mejnega mostu.

In potem, potem spet pade zastor in v sladki utrujenosti bi človek dolgo, dolgo stal na krmi parobroda in gledal v vse razumevajočo, pomirjujočo, sveto modrino morja.

Tvojim rokam

Ruža Lucija Petelin

Luči in lovor in žamet rdeči
in sredi med množico moje srce,
ki čaka zasanjano, v čudežni sreči,
da dvignil nad godbo bi svoje roke:
dve ptici prebeli in tajno drhteči,
ki v lokih, vijugah, potezah lahkotnih
veslata neslišno nad morjem glasov.
O, slast!

Glej, padli sta zdaj, potopili se v val,
da vrneta kvišku se z bisernim nizom.
Igraje v višinah pretrgata nit
in že padajočih draguljev je dež
mehkó zazvenel.

Z njim v živih poljubih se spaja gladina,
le biser poslednji še vedno drhti
pod nebom, kot sončna bi mu pajčevina
prestregla vso težo v žar svojih dlani.
Za njim se družici spet v lokih spustita,
z njim kvišku spet, više, vse više hitita
in k valom, ki terjajo biser nazaj,
kakor iz keliha lije v globine
le belih peroti srebrni sijaj.

O, slast!

Priznanje in slava!

Luči in lovor in žamet rdeči
in sredi med množico moje srce,
ki čaka zasanjano, v čudežni sreči,
da ptici se k njemu počivat spuste.

Položaj slovenske žene

O. G.

Ako hočemo govoriti o položaju slovenskih žen, moramo predvsem pogledati, kako živijo, v katerih poklicih in pod kakšnimi pogoji delajo. Zato hočem svoje trditve po možnosti številčno dokazati, podati statistiko o ženski zaposlitvi in položaju po posameznih poklicih. Seveda je teh poklicev tako mnogo, da ni bilo mogoče, dobiti za vse podrobnejše podatke. Posebno niso vse statistike iz istega leta. In za najvažnejši ženski poklic, gospodinjstvo, statistike skoraj sploh manjkajo. Kar sem pa mogla dobiti, sem zbrala v tem članku, ki je nekak prvi, še površen pregled.

Iz razumljivih razlogov sem se omejila na slovenske žene v Jugoslaviji, posebno v dravski banovini. Dobiti podatke od drugod je zamudno delo, ki zahteva dolgo časa in več sodelavcev. Po ljudskem štetju 1931. l. je imela dravska banovina 1.146.211 preb., od teh 594.000 ali 51,8% žen. Torej je žen več kakor moških, kar ima za položaj žen posebne posledice. S prirastkom zadnjih let lahko računamo sedaj na nekako 600.000 žen v dravski banovini, po veliki večini Slovenk. Pri pregledu zaposlitve lahko že z začetka izločimo kakih 145.200 žen, otrok pod 6. ali žen nad 60. letom, ki povečini še niso ali niso več niti v šoli niti zaposlene. Od ostalih je posečalo ljudske šole v letu 1936/37 91.181 deklet. V meščanske, srednje in razne strokovne šole je bilo vpisanih 1934/35 nekako 11.315 deklet. Na univerzi 1935/36 314, samo na konservatoriju 80. Pri OUZD zavarovanih delavk je bilo 33.091, Privatnih nameščenk po statistiki penzijskega sklada nekako 2000. Babič vsega 1150. Obrtnic in trgovk z neakademskimi svobodnimi poklici 7536. Državnih uradnic in žen v akademskih svobodnih poklicih okoli 4000, v banovinski službi 650. Brezposelnih delavk je bilo javljenih pri borzah dela novembra 1936 997. Brezposelnih učiteljskih kandidatk 526. Za brezposelnost drugih poklicev nimam podatkov. K temu moramo prišteti še najvažnejši ženski poklic — gospodinjstvo. Gospodinske zbornice še nimamo, statistike o gospodinjah ne dobimo ne pri OUZD, ne pri zavarovalnicah, ne pri penzijskih skladih. Zato so tu številke nujno nezanesljive. Vemo le, da je v dravski banovini nekako 153.000 kmetских in 100.000 mestnih gospodinjstev in prav toliko pač gospodinj, kajti gospodinjstva ni brez gospodinje. Seveda so tudi druge zaposlene žene doma gospodinje, zato pa ponekod gospodinjita mati in hči, mati in snaha v istem gospodinjstvu. To nam da torej 253.000 žen-gospodinj. To je več ko ena tretjina vseh žen, vstevši šoloobvezne otroke in starke. Vidimo, da je vsaka tožba, da slovenska žena zanemarljivo svoj „naravni“ poklic, zelo preuranjena. Skupno dobimo torej nekako 550.000 žen, za katere vemo, kaj delajo. Ostane nam še vedno precejšnje število 50.000 žen, za katere zaposlitve nisem mogla dobiti.

Vendar lahko tudi po tem nepopolnem pregledu že trdim, da večina slovenskih žen dela za svoje življenje ali pa se na delo pripravlja. Kajti čeprav le majhno število — po odštetju otrok in stark le 16% ali ena šestina — prejema plačo za svoje delo, opravljajo vendar vsi tisoči gospodinj, ki delajo dejansko brez plačila, važno delo, le da za svoje družine, temveč v svoji skupnosti tudi za ves narod, le da se to delo pri nas še vse premalo upošteva.

Dala sem doslej le bežen pregled. Poglejmo zdaj podrobneje, kakšen je položaj naših deklet in žen po šolah in po raznih poklicih.

V ljudske šole je bilo vpisanih med 183.679 otroki — 91.181 deklet ali 49%, nekaj manj kot polovica. Da je število deklet v ljudskih šolah manjše kakor pa število dečkov, je pri presežku deklet nad fanti pri obvezni šoli zanimiv pojav. Nemara postane malo jasnejši, ako upoštevamo, da je število otrok v šolah sploh padlo, in sicer po mnenju banovinskega referenta zaradi bede, pomanjkanja obleke in obutve za šolske otroke. Tako smemo nemara misliti, da, ako je že obleke za šolo premalo, jo najbrže v isti rodbini prej dobi fant kakor pa njegova sestra — saj je za žensko izobrazbo še vedno zelo razširjeno mnenje, da je nepotrebna. V ostalem naj za naše ljudske šole

posnamem še nekaj podatkov, iznesenih na zasedanju banovinskega sveta: od 885 šolskih poslopij jih je 129 v slabem stanju, 109 pa jih sploh ne ustreza svojemu namenu. To da 26,8% ali dobro četrtino slabih šolskih poslopij. Primanjkuje 1133 učilnic in 248 učnih moči. Kaj pamenijo te številke? Pomenijo prenapolnjene razrede in slabo higieno v onem edinem prostoru, kjer bi se kmečki otroci morali naučiti modernih zdravstvenih naukov. Pomeni slabo poslovanje onega učnega zavoda, ki ostane za mnoge edini za vse življenje. To velja prav posebno za dekleta, ker ravno kmečka dekleta redko pridejo do kake višje izobrazbe — še redkeje kot njihovi bratje.

V meščanskih šolah je bilo vpisanih letos 8234 otrok. 1934/35 jih je bilo še 8412, in sicer 4621 ali 54,4% deklet. Podrobnejše podatke sem mogla dobiti le za 16 zavodov od 41 — po večini meščanske šole ne izdajajo letnih poročil. Na teh 16 zavodih je bilo lani vpisanih 1556 fantov in 1936 deklet. (44,5% f. in 55,5% d., kar odgovarja razmerju v celoti). Deklet je torej več kot fantov. Tu pride pač do izraza presežek deklet, najbrže pa tudi marsikatera rodbina pošlje nadarjenega sina na gimnazijo, za hčerko pa zadostuje meščanska šola v domačem kraju. — Dovršilo je šolo na teh zavodih 189 fantov in 273 deklet (40,9% f. in 59,1% d.) Učni uspeh je absolutno in sorazmerno boljši pri dekletih. To si lahko razlagamo s tem, kar sem že omenila: da gredo nadarjeni fantje na srednje šole, dekleta, tudi če so nadarjena, pa na meščansko šolo. Poklici staršev so bili navedeni le v dveh poročilih: Vič in Slovenska Bistrica. Na Viču, ki je tipično predmestje, je razmeroma največ otrok (brez ločitve spolov) delavskih staršev (38,3%), sledijo drž. uradniki (25,1%), trgovci in obrtniki (18,1%), kmetje (11,2%) in končno priv. uradniki, inteligenca (7,1%). V Slovenski Bistrici, ki je podeželski kraj, je razmerje nekoliko drugačno: Največ otrok je razne podeželske inteligence, uradnikov itd., potem trgovcev in obrtnikov, potem kmetov in končo delavcev. Kmetje dajo v obeh primerih le malo otrok v meščanske šole. Škoda je, da srednje šole v svojih poročilih ne navajajo poklicev staršev, tako da ni mogoče primerjati. Pač pa imajo vsa poročila, tako meščanskih kakor srednjih šol, podatke o zdravstvenem stanju učencev, le da so tako neenakomerni, da je primerjava spet težka. Nekateri namreč navajajo absolutna števila obojenj, drugi odstotke, tretji le splošne opazke o zdravstvenem stanju učencev brez števil. Razen enega tudi ne ločijo otrok po spolu. Poročila meščanskih šol tožijo o slabokrvnosti in slabi prehrani revnejših učencev, zaradi katere navaja n. pr. Šoštanj kronične želodčne in črevesne katarje revnih učencev. Tožijo tudi o pomanjkanju obleke in obutve. Zelo slabo je z zobmi, kar bomo videli tudi pri srednjih šolah. Precej je tudi začetkov jetike. Škofja Loka navaja v posameznih razredih meščanske šole od 18,5—32% tbc (jetike) in od 52 učencev jih ima 38 slabe zobe. Marsikaj se da sklepati iz teh slabih zob: na nepravilno prehrano v zgodnji otroški dobi, mogoče na rahitis, na pomanjkljivo nego, ki je deloma posledica nevednosti, ali revščine, ali obojega. Pa tudi na nemožnost, pravočasno spraviti otroke k zobozdravniku, ker spada to med najdražja zdravljenja.

Za strokovne šole sem se ravnala po podatkih Stat. godiš. 1934/35, ker so enotna za vse šole. Po tem je bilo vpisanih na učiteljskih, trgovskih, obrtnih, gospod. in pod. šolah 5565 fantov in 3204 deklet (63,6% f. in 36,4% d.) Presežek fantov povzročajo splošne obrtne in obrtno trgovske šole, kjer je bilo vpisanih 3935 f. in le 769 d. Več deklet kot fantov je na mešanih šolah: na učiteljskih, umetniških šolah, trg. šolah, na ločenih obrtnih šolah je mnogo več deklet (674) kot fantov (150). Zanimivo je, da je tudi še lani bilo na učiteljskih več deklet kakor fantov. Šele letos se je to izravnalo. Ako upoštevamo, da so bila učiteljska dve leti dekletom sploh zaprta in da imajo pri namestitvah fantje navadno prednost, moramo sklepati, da ima res mnogo več deklet kakor fantov veselje do učiteljskega poklica. Zato je tudi prosvetna politika, ki hoče dekleta izriniti iz tega poklica, popolnoma zgrešena. Prav pri vzgojnem delu je važno, da ima vzgojitelj res „poklic“ za svoje delo, in popolnoma napačno je, odvzeti delo ljudem, ki ta poklic imajo, in ga dati drugim, ki jim je delo v šoli, pogosto le „kruh“, ker pač drugega ni dobiti. Zato je zelo pozdraviti, da je bilo pri zadnjih razpisih učit. služb razpisanih

mnogo več ženskih kot moških mest (201 ž., 67 m., 32 nedol.). Uspehi deklet na učiteljskih so mnogo boljši kakor pa uspehi fantov, kar je razumljivo že iz tega, da sprejemajo tja samo dekleta s prav dobrimi in odličnimi ocenami. Samo po sebi temu ni oporekati: za vzgojo otrok naj bi bili le najboljši dovolj dobri. Toda pri fantih vidimo ravno nasprotno — nadarjeni ostanejo na srednjih šolah in le manj nadarjeni pridejo na učiteljska, tako da je tu ravno nasprotna izbira. — Kot važni, le ženski strokovni šoli bi omenila še babiško šolo pri ljubljanski ženski bolnici in šolo za zaščitne sestre v Dečjem domu kraljice Marije v Ljubljani, obe edini šoli te vrste v Sloveniji. Na babiški šoli traja tečaj 18 mesecev in jo dovrši vsako poldrugo leto 19—20 učenk Šola za sestre traja 3 leta in sprejema do 30 gojenk le vsako tretje leto. Na teh dveh šolah je torej še nekako 50 deklet. Babiško šolo bo končalo 1937 20 deklet, sestrsko šolo 1938 26 deklet. Brez gospodinjstkih šol je končalo lani razne strokovne šole 416 deklet. Gospodinjstkih šol je 6 z 173 učenkami, gosp. nadaljevalnih šol 126, števila učenk nisem mogla dobiti.

Na srednjih šolah (gimnazijah in realnih gimnazijah) pa je bilo vpisanih letos 7583 fantov in 4134 deklet, torej deklet le nekaj več kot ena tretjina. Razmerje se je od lani še poslabšalo. Če upoštevamo presežek deklet, lahko rečemo, da sorazmerno s fanti niti ena tretjina deklet ne pride do višje izobrazbe, kakor so je deležni fantje. Čisti ženski zavodi so samo trije — zasebna Uršulinska, Mestna ženska realna gimnazija in Drž. ženska realna gimnazija v Ljubljani — vse tri nepopolne. Dve se šele ustanavljata, ena se ukinja. Popolne ženske srednje šole v Sloveniji nimamo. Začeta Drž. ženska realna gimnazija še nima svojega poslopja, niti svojih učil. Le na 2. drž. realni gimnaziji je deklet več kot fantov. Posebno malo je deklet na klasičnih gimnazijah, le $\frac{1}{5}$ števila fantov. Maturiralo je lani 237 fantov in 112 deklet. Število je za dekleta nekoliko ugodnejše kakor število vpisov, kar je nemara še odraz prejšnjega, bolj ugodnega razmerja — da se je prej razmeroma več deklet vpisavalo na srednje šole kakor zadnja leta. Prav zanimiva je statistika „bodočih poklicev“, kakor so se o njih izrazile maturantke. Žal te statistike nimajo vsi zavodi. Tako imam izjave le za 68 deklet. Od teh se je izjavilo za nadaljni študij 45 ali 66,1% in sicer za filozofijo 17 (37,7%), za pravo 4 (8,8%), za medicino 6 (13,3%), za tehniko 5 (11,1%), za farmacijo 5 (11,1%), za glasbo 8 (17,7%). 23 ali 36% vseh se je odločilo za druge šole ali službe: 9 ali 13,2% vseh bo iskalo službe, 3 gredo v abiturientski tečaj, 3 na gospodinjške šole, 1 v hotelsko šolo. Za študij se nikakor ne odločajo vedno najbolj nadarjene — marsikatera odličnjakinja gre iskat službe ali vstopi v abiturientski tečaj, dekleta s slabšim uspehom pa na univerzo — tu je viden socialni moment. O kakem prevelikem navalu deklet na višje šole spričo teh številk gotovo ne smemo govoriti. Gimnazijo po veliki večini dovrše take, ki se nameravajo res posvetiti študiju.

Zdravstveno stanje je podobno kakor na meščanskih šolah. Le Uršulinska gimnazija, ki izkazuje zelo povoljno zdravstveno stanje učenk, tvori izjemo, ker so starši večinoma iz višjih slojev. — Ločeno po spolih ima poročilo le 2. drž. realna gimnazija v Ljubljani. Zanimivo je, da so razne bolezni okostja pri dekletih mnogo bolj razširjene kakor pri fantih. Pri zobeh dekleta nekoliko bolje odrežejo, a povprek ima polovica otrok slabe zobe. Enako razširjene so nepravilnosti v vidu, pri skoraj $\frac{1}{4}$ otrok. Slabo prehrano in zanemarjenost je opazati pri revnih otrokih in tudi pri onih, ki se v šolo vozijo. V Kranju izkazuje poročilo dober razvoj pri 62 (24,4%), srednji pri 165 (64,9%), slab pri 27 (10,7%) otrokih. Ptuj poroča, da je 5—15% učencev slabo razvitih. Vidimo, da zdravstveno stanje učencev kakor v drugih, tudi na srednjih šolah ni kaj imenitno in da bi bilo treba večje skrbi zanje.

Na univerzo je bilo vpisanih letos v zimskem semestru 314 deklet, nekoliko manj kakor lani (338). Razmerje z moškimi se je tudi nekoliko poslabšalo: medtem ko so tvorile lani dekleta še 19% vseh vpisanih, tvorijo letos le 17,5%. Največ deklet je vpisanih na filozofijo (219), sledi pravo (59), potem medicina (44) in končno tehnika (16). To razmerje med fakultetami je stalno. Nekaj odloča najbrže res zanimanje, drugo pa razmišljanje o izgledu na bodoči poklice. Za ta del bi nemara najboljše res kazala medi-

cina, ki pa je zato zelo dolgotrajen in drag študij, posebno pri nas, ker nimamo popolne fakultete doma. Razen tega so stalne službe zasedene, za otvoritev privatne prakse pa je treba spet denarja. Pravo kaže prav tako precej slabo, razen za dekleta, ki imajo sorodnika odvetnika ali notarja, po katerem lahko prevzamejo pisarno. V državno službo jim ne kaže dobro, saj nimajo pristopa niti do sodniške službe. Tehnika je za večino deklet menda res nekam tuja, razen tega pa tudi zgledi za bodočnost niso posebni. Inženir je tudi navezan na javno ali privatno službo, kjer pa deklet ne vzamejo radi. Najbolje še kazeta kemija in arhitektura. Tako ostane filozofija, kjer dekleta študirajo predvsem jezike in zgodovino. Izgledi tudi niso dobri. S tem študijem je žena navezana skoraj izključno na državno službo, ki pa je ženam zadnje čase vedno bolj zaprta. — Materialen položaj študentk je v primeri s fanti pri večini nekoliko boljši, ker pač samo premožnejše rodbine dajo dekleta študirati. Za neimovite slušateljice pa je položaj težji kakor za njihove moške kolege: težje dobijo službe, razen tega je pa tudi mnogo slabše preskrbljeno zanje. Medtem ko lahko že vsak 5. študent računa s sprejemom v kak študentovski dom, lahko najde tako mesto le vsako 16. vpisano dekle. Je pa razmeroma več deklet kakor fantov iz Ljubljane same, manj iz drugih krajev, kar potrjuje mnenje, da starši utrpijo več stroškov za sina kakor za hčer. Vobče je torej pri dekletih še bolj kakor pri fantih študij — privilegij bolje situiranih.

Od drugih visokih šol je vpoštevati še konservatorij, kjer je bilo vpisanih lani 108 m. in 99 ž., od teh 80 samo na konservatoriju. Tu je razmerje med spoloma nekako enako, prav tako možnosti zaslužka. Končne izpite so polagali lani 4 m. in 5 ž. (glavno petje in klavir).

Preidimo od šol na poklice. Številčno najmočneje zastopan je pri nas, kakor menda še povsod, starodavni ženski poklic — gospodinjstvo. Kakor sem že omenila, je pa za gospodinje zelo težko dobiti podatke. Niso zavarovane, nimajo penzijskih skladov, ki bi vodili računa o njih. Njihovo delo, kakor je težko in važno za ves narod, ne uživa skoraj nikakega priznanja. Še sedaj večina moških ne vrednoti kuhanja, pospravljanja, krpanja, vodstva gospodinjstva, vzgoje otrok — kot delo — v tem so si precej vsi sloji enaki. Nemara je na kmetih nekoliko bolje, kakor v mestu, ker kmečki gospodar dela bolj ob strani svoje žene, pozna njeno delo in njegovo vrednost zanj bolj kakor mož v mestu, ki je ves dan z doma. Zato pa je delo kmečke gospodinje navadno težje in še manj nagrajeno kakor delo mestne gospodinje. Sicer pa sploh ne smemo govoriti niti o kmečki niti o mestni gospodinjji vobče, kakor da bi bil položaj vseh gospodinj v mestu in na deželi enak. Povsod imamo majhen odstotek, kateremu se godi dobro, veliko srednjo plašč, v kateri se položaj polagoma spreminja od dobrega do komaj še znosnega, in precejšen odstotek, kjer je položaj sploh ubupen.

Za kmečke žene posebej nimamo podatkov, a njihov položaj je pač v tesni zvezi s položajem vsega kmečkega gospodarstva. Kakšen pa je položaj našega kmeta, je dovolj znano. Od 153.000 kmečkih gospodarstev ima zemlje do 2 ha — 64.000 ali 41,1%, 2—5 ha — 38.000 ali 24,8%, skupaj torej pod 5 ha 65,9% ali 2/3 vseh kmetov. Samo 51.000 ali 33,3% ima nad 5 ha zemlje. Dve tretjini naših kmetov torej nikakor nimajo dovolj zemlje, da bi preživljali sebe in družino. Za golo življenje bi nemara še bilo, toda — kje je denar za obleko, razsvetlavo, davke, učenje, da ne govorimo o zabavi, ki je človeku, ki trdo dela, vendar tudi potrebna? — 102.000 rodbin z 460.000 člani trpi pomanjkanje. K temu moramo prišteti še 80.000 čistega kmečkega proletariata brez lastne zemlje — viničarjev, hlapcev in dekel, dninarjev, sezijških delavcev. Viničarji so večinoma poročeni, med sezijskimi delavci, posli in dninarji so žene delavke. In vsi ti kmetijski delavci niso nikjer zavarovani, niti za bolezen, niti za nezgode, niti za starost, njihov delovni čas ni urejen, nikjer niso zaščiteni. Delovni čas je poleti neomejen in plače skrajno nizke. Odrasli ljudje delajo ves dan 12, 14, 16 ur in več za 8—15 din (plače žen so tudi tu nižje kakor plače moških), časih s hrano, časih tudi brez. Pri OUZD zavarovanih je samo 130 poljskih delavk z zavarovano mezdo 13 din. Nižjo mezdo imajo samo še služkinje. Tudi kmetice, žene kočarjev in malih kmetov, morajo pogosto na

delo drugam, zdoma. Pa tudi ako delajo na svojem so zdoma. Položaj žene je še slabši kakor položaj moža, ker nosi poleg teže dela in skrbi še skrb za potomstvo — ker mora opravljati težko delo v času nosečnosti, ko bi ga sploh ne smela, dela do zadnjega, toliko da ne porodi na njivi — pa tudi to se dogaja — in vstane po porodu čim prej, časih že prihodnji dan. Otroci so prepuščeni samim sebi, v pašo muham, v nevarnosti da utonejo, se opečejo; se poskodujejo na najrazličnejše načine. V vinskih krajih že dojenčkom vlivajo vino ali celo žganje, da ne kričijo. Kakšni zrastejo, si ni težko predstavljati. Vsemu temu je kriva poleg zelo pomanjkljivega pouka v higieni predvsem velika beda staršev, ki sili žene na delo izven hiše, ko bi morale biti doma ali pa imeti možnost, da otroke za časa dela oddajo vestnim in večim rokam v oskrbo. Za večino kmečkih žen velja: težko delo, polno skrbi, mnogo zaničevanja, malo veselja, nič zabave.

Za večino mestnih gospodinj stvar ni dosti boljša. Tudi tu se seveda ravna ženin položaj po položaju in zaslužku njenega moža in ta je skoraj v vseh poklicih — prav slab. To velja za delavstvo, zaposleno, delno zaposleno in brezposelno, velja v dobri meri za male obrtnike in trgovce, za malo in tudi že srednje uradništvo. Značilno se mi zdi, da ima od 12.816 ljubljanskih gospodinjstev le 4034 — torej ena tretjina — hišno pomočnico, druge gospodinjne si pomagajo s postrežnicami, mnoge pa so sploh brez vsake pomoči. Tako trdo delo nemara ni kakor na kmetih, vendar je tudi v mestu težko, opravljati vse posle sama, posebno še, ako je kaj več otrok. Obupen je položaj one delavke, ki ima doma še družino. In teh je večina. 1933. l. je bilo 72% delavk poročenih, torej več ko dve tretjini. Te žene delajo v tovarni svojih polnih 8, 9, 10 ur, doma jih povrh čaka še kuha, ribanje, krpanje. Tudi zanje ni nikoli odmora. Za to, kakšen je položaj v takih delavskih gospodinjstvih, nam je treba le pogledati številke, objavljene od SUZOR-ja (Socialni arhiv): Za vzdrževanje rodbine manjka na vsakih izplačanih 100 din.: v industriji 87,75 din — torej več ko tri četrtine, v rudnikih 149,37 din — torej rudar še zase nima dovolj, v trgovini 31,67 din — še ena tretjina, v javnih podjetjih 44,16 din — skoraj polovica. Od delavcev jih 20.000 ne zasluži niti ene četrtine tega, kar bi potrebovali za lastno dostojno življenje, 128.000 jih zasluži $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ svojega vzdrževanja, 97.000 več ko $\frac{2}{3}$, 110.000 ima dovolj zase — vseh teh 441.000 torej ne more ustanoviti rodbine. Le kakih 10.000 ima ta „privilegij“, da zasluži dovolj tudi za rodbino. Seveda pa so vsi ljudje, pravico imajo do življenja in do ljubezni in poročajo se kljub temu, da tega prav za prav „ne morejo“. Posledica je, da mora iti na delo tudi žena — zato je odstotek poročenih delavk tako velik — in na delo morajo tudi otroci, kakor hitro kolikor toliko odrastejo — s 14., tudi že z 12. letom, ko bi se morali že igrati in učiti. Tu je vzrok „razpadanja rodbine“, vzrok naraščanja splavov, vzrok zgodnjega propadanja in bolehanja žen. Saj te žene prav pogosto rodijo (in prav pogosto splavljajo) in to brez primerne nege, brez pomoči, brez počitka. O velikem številu otrok naših nižjih slojev radi govore kot o „zdravem pojavu“. To bi bilo res, ako bi imelo veliko število otrok svoj izvor v zavestni želji staršev po otrokih. Ne verjamem pa, da je to res tako. In v kolikor si ljudje, preprosti in naravni, res še želijo otroke, moramo pričakovati, da bodo naše slabe gospodarske in socialne razmere to zdravo željo prav kmalu in temeljito — zatrle. V naših mezdnih razmerah ne moremo drugače, kakor javnost obtoževati direktne krivde na naraščanju splavov, na vsej ogromni izgubi materinih in otroških življenj, na veliki umrljivosti naših dojenčkov in otrok sploh, na umrljivosti naših delavskih in kmečkih žen in mater. Vedno se povdarja važnost ženine naloge kot žene, matere in gospodinjne, pri tem ji pa razmere, ki so nepotrebne in bi se dale izboljšati, izvrševanje te njene res najvažnejše naloge v veliki meri onemogočajo.

Pri gospodinjstvu moramo omeniti tudi plačane gospodinjске delavke — gospodinjске pomočnice. Med onimi 33.091 ženami, ki so bile l. 1937. zavarovane pri OUZD je bilo 10.922 hišnih uslužbenk, od teh 2440 v gostilnah, kavarnah itd., 8482 v priv. gospodinjstvih. Nekako $\frac{1}{4}$ zavarovanih delavk je torej zaposlenih v gospodinjstvu.

Od kod so ta dekleta? Po neki anketi v „Gospodinjski pomočnici“ je bilo 45% deklet s kmetov, torej skoraj polovica. To so hčere malih kmetov, bajtarjev, ki jih doma ne morejo rediti (81% deklet je navedlo, da imajo 4—5 bratov in sester!) in ki morajo zato v mesto za kruhom. Druge so hčerke mestnega proletariata, rudarjev, delavcev in železničarjev. Po ogromni večini spadajo v začetku med nekvalificirane delavke, ki se šele polagoma izučijo. Povprečna zavarovana mezda je 10,61 din — najnižja od vseh panog! Ta neizkušenost je tudi pogosto kriva brezposelnosti, ker gospodinje pač žele pomočnice, ki že nekaj znajo. Zato je želja po ureditvi gospodinjjskega pouka za ta dekleta več ko upravičena, je nujna. V Sloveniji je položaj služkinje že precej urejen in vsaj grobemu izkoriščanju so po zakonu postavljene meje. To velja za zavarovanje za bolezen in nezgode, odpoved službe, nedeljski počitek, dopust. Delovni čas je še vedno neurejen, oziroma mnogo predolg. Bolj kot kje drugje pa je položaj domače delavke odvisen ne od zakonov temveč od dobre volje delodajalca. Posebno če pomislimo, da pride prav mnogo deklet v službo še zelo mladih, popolnoma neizkušenih, da svojih pravic ne poznajo in bi si jih tudi ne upale zahtevati, vidimo, da je potrebno nadzorstvo tudi nad temi delavkami.

(Dalje prih.)

Bibliografija slovenskih pisateljic za l. 1936

Zlata Pirnat

Originali

Debelakova M. Marija: A Short Guide to the Slovene Alps. (Jugoslavija.) For British and American tourists. By F. S. Copeland and — — Kleinmayr et Bamberg. Ljubljana 1936. Printed in Jugoslavia by „Tiskarna Slovenija“. Ljubljana 1936, 127 str., 16°.

Deisinger Ema: Deška predpubertetna doba. (Doba pred dozorevajočimi leti od 11. do 14. leta.) Ljubljana. Založila Komisijiska zaloga Jugoslovanske knjigarne. Jugoslovanska tiskarna 1936, 64 str., V 8°.

Grahor Olga: J. S. Huxley o evgeniki in družbi. Evgenika. Priloga „Zdravniškega vestnika“. (Ponatis.) Leto II. št. 4, oktobra 1936, 5 str., V 8°.

Gregorič M(ara) Stefani: Grammatica Slovena; corso elementare teoretico di lingua Slovena ad uso degl' Italiani. IV. ed. Samozaložba. Trst 1936.

Grum-Skuljeva Andreja: Obleka in perilo. Zalaga odbor učiteljic gospodinjstvo-nadaljevalnih šol. Tiskali J. Blasnika nasl. 1936, 72 str., M 8°.

Hočevnar Pavla: Kongres Mednarodne ženske zveze v Dubrovniku 1936. Poročilo na sestanku sekcije J. Ž. Z. za dravsko banovino v Ljubljani, 30. X. 1936. Izdala in založila sekcija J. Ž. Z. „Tiskarna Slovenija“. (1936), 20 str., V 8°.

Karmel na Selu: Misijonska molitvena ura za misijonsko nedeljo (primerna tudi za molitveno uro ob kvatrnih nedeljah). Privredil in založil — — pri Ljubljani. (Tiskala Misijonska tiskarna Domžale-Groblje). L. 1936, 80 str., 16°.

Koman Manica: Prisega o polnoči. Igra v štirih dejanjih. Drugi natisk. Ljubljana. Založil rodoljub. Učiteljska tiskarna. 1936, 80 str., 16°.

Kongregacija ubogih šolskih sester De Notre-Dame v Šmihelu pri Novem mestu. Ob petdesetletnem jubileju 1886—1936. Izdalo in založilo društvo „Udružene bivše učenke šmihelskega zavoda za zgradbo sirotišnice za Dolenjsko v Šmihelu pri Novem mestu“. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani r. z. z. o. z., podružnica v Novem mestu. 1936, 120 str., M 8°.

Lanteleme Mme: Tvoja usoda. Hiromantija. Astrologija. Povzeto po raznih znanstvenih virih in metodah eksperimentalnega psihologa L. Svengalija. Spisala in sestavila — Ljubljana. Založba Radiol d. z o. z. Jugoslovanska tiskarna, 1936, 64 str., M 8°.

N. N.: L'oeuvre littéraire des femmes yougoslaves. Rédigé par l'association yougoslave des femmes diplômées des universités (Paulina Albala, Zdenka Marković, Olga Osterman, N. N.) Édition du conseil national des femmes yougoslaves. Štamparija Prirednik, Beograd 1936, 62 str., 8°.

Pirnat Zlata: Bibliografija del slovenskih pisateljic do konca 1935. Ljubljana. Bibliographie des oeuvres des Écrivains Slovènes jusqu'à la fin de 1935. Ljubljana. Tiskarna „Slovenija“. 1936, 64 str., 8°.

Piskernik Angela: Nemško-slovenski in slovensko-nemški žepni slovarček s slovničnimi podatki za Slovenca. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Jugoslovanska tiskarna r. z. z o. z., podružnica Novo mesto. 1936, 232 str., M 8°.

Pivec-Stelè Melitta: Slovenska knjižna produkcija v letih 1919—1935. Poseben odtis iz revije Leonove družbe „Čas“. Letnik XXXVII, 1935/1936, 241—264 str., V 8°.

Stupan Milica: Knaus-Oginova metoda. Založila „Žena in svet“. Tisk Marihorske tiskarne. L. 1936, 15 str., 8°.

Stupan Milica: Težko vzgojivi otroci. Maribor. Založba „Žena in svet“. 1936, 160 str., 8°.

Štebi Alojzija: L'activité des sociétés féminines en Yougoslavie affiliées au conseil national des femmes yougoslaves. Imprimerie „Orao“, Beograd 1936, 32 str., 4 slike, 4 tabele.

Prevodi

Considine, P. Daniel, D. J.: Veselite se! Prevedel Karmel na Selu. Tiskala Misijonska tiskarna Domžale-Groblje. Založil Karmel na Selu. (1936), 96 str., 16°.

Kovačič Franc: Anton Martin Slomšek. Prevela S(ilva) Antić. Tiskarna sv. Cčila v Mariboru. 1936, 36 str., 16°.

Merlinova Lida: Ljubezenska pesem Azije. Roman. Prevedla Vlasta Tancigova. Ljubljana 1936. Založba „Evalit“ v Ljubljani. Tiskala Ljudska tiskarna d. d. v Mariboru. 116 str., 8°.

Novy Lili: Jugoslawische Frauenlyrik in deutschen Übertragungen von Lili Novy. Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani. Opremila Gizela Šuklje. (Der slowenische Frauenverlag Belomodra knjižnica, Ljubljana.) 1936, 37 str., 4°. (200 numeriranih izvodov.)

Prato Katarina: Srednjeevropska kuhinja za začetnice in praktične kuharice. Odlikovano z mnogimi prvimi ocenami. Prevedeno po 71. spolnjeni izdaji. Ljubljana. Založba Umetniška propaganda. Tiskarna „Slovenija“. V 8°.

Knjiga druga: Mesne in druge jedi. Prevedla Uhlj Marička. 1936. 257—491 str., V 8°.

Knjiga tretja: Močnate jedi, sladkarije, pijače, vkuhanje in shranjevanje, serviranje. L. 1936, 493—959 str., V 8°.

Prešern France: Gedichte. Auswahl und Übertragung von Lili Novy. Ljubljana. Akademski založba. Tiskarna Veit & drug, d. z o. z., Vir pri Domžalah. 1936, 64 str., (s Prešernovo sliko Božidarja Jakca). M 8°. 200 numeriranih izvodov.)

Stelè France: Monumenta artis Slovenicae I. Srednjeveško stensko slikarstvo. — La peinture murelle au Moyen age. Francoski prevod. — Traduit par Mme Melitta Pivec-Stelè, s sodelovanjem — en collaboration avec M. Jean Lacroix. Akademski založba. Ljubljana 1936, 60 str., 4°.

Muzikalije

(Šček Breda =) Breda: Druga cerkvena pesmarica za mladinske ali ženske zборе. Loče 1936. Tiskano kot zasebni rokopis v Ločah pri Poljčanah. 13 str., 8°.

— —: Kristus je vstal. 12 velikonočnih pesmi za cerkveni, mešani in moški zbor. Loče 1936. Tiskano kot zasebni rokopis v Ločah pri Poljčanah. 16 str., V 8°.

— —: Pojmo spat. Mladinski ali ženski zbori. (11 mladinskih pesmi za eno, dvo-, tri- in štiriglasne zборе.) Tiskano kot zasebni rokopis v Ločah pri Poljčanah. 1936. 15 str., 4°.

— —: V Tebi Kristus. Besedilo zložila M. Elizabeta. 11 evharističnih pesmi za cerkveni mešani in moški zbor. Loče 1936, 15 str., 8°.

— —: Biseri milosti. 13 pesmi Materi Božji za cerkveni mešani pevski zbor. Loče 1936. V 8°, 16 str.

— —: Slovenska maša za mešani zbor. Besedilo zložil Filip Terčelj. 1936.

— —: Slovenska maša za mladinske ali ženske zборе. Popravljen ponatis iz Druge cerkvene pesmarice za mladinske ali ženske zборе. Samozaložba. Loče pri Poljčanah 1936.

Časniki, revije in zborniki

Gospodinja. Glasilo Zveze gospodinj. Izdaja in ureja za Zvezo gospodinj Anica Kropivnik v Ljubljani. Izbaja 10-krat letno. Ljubljana. 1932. — Tiska tiskarna Merkur. 4°.

Izvestje. Jubilejno, dekliške meščanske šole v Lichtenturnovem zavodu v Ljubljani 1935-36. Izdalo in založilo vodstvo zavoda. Jugoslovanska tiskarna (L. 1936), 32 strani V 8°.

Izvestje, zasebne ženske realne gimnazije Uršulink z internatom v Ljubljani za šolsko leto 1935-36. Izdalo ravnateljstvo. Natisnili J. Blasnika nasl. 1936, 19 str., V 8°.

Jutro, Mlado. Priloga nedeljski številki „Jutro“. Ljubljana 1931 —. Urednica Franka Levstik. 8°.

Koledar, Gospodinjski, za leto 1927. Letnik XVII. Uredila Učva (Ljudmila Prunk). Ljubljana, 1936, VIII + 186 + 1 str., 8°.

Koledar revije „Žena in dom“ za l. 1937. Izdala založba „Žena in dom“ v Ljubljani. Za založbo in uredništvo odgovorna urednica Rijja Podkrajškova v Ljubljani. Tiskala Delniška tiskarna d. d. v Ljubljani. 1936, V 8°.

Podgornik Angela: Za pridne roke. Knjiga za ročna dela. Izdaja za svoje naročnice založba lista „Žena in dom“ v Ljubljani. Tiska Ljudska tiskarna v Mariboru. V. del: Za vsako nekaj. L. 1936, 93 + (3) str., V 8°.

VI. del: Za moža in še kaj! L. 1936, 90 str., V 8°.

Pomen pomožnega šolstva in njegov razvoj v Jugoslaviji ob 25 letnici pomožne šole v Ljubljani. (Uredila Angela Vode). Izdala pomožna šola v Ljubljani 1936, 44 str., 8° + IV. tabele.

Pomočnica, Gospodinjska. Glasilo Zveze gospodinjskih pomočnic in hišnih delavk v Ljubljani. Mesečnik. Ljubljana 1931 —. Lastnik in izdajatelj konzorcij gospodinjske Pomočnice. Urejuje in odgovarja Franja Petričeva. Tisk J. Blasnika nasl. 8°.

Poročilo. Letno. I. državne deklishe meščanske šole v Ljubljani za šolsko leto 1935/36. (Samozaložba). Jugoslovanska tiskarna 1936, 23 str., 8°.

Poročilo. Letno. Uršulinske meščanske šole v Ljubljani za šolsko leto 1935/36. Izdalo in založilo predstojništvo uršulinskega samostana v Ljubljani. Tiskarna Galè, Ljubljana-Vič. 1936, 16 str., V 8°.

Svet, Ženski. Lastnik in izdajatelj konzorcij Ženskega Sveta v Ljubljani. Urednice Milka Martelanc, Olga Grahor, Minka Govekar. L. 1923 —. V 8°. Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Domžale.

Vestnik, Babiški. Glasilo diplomiranih babic za Slovenijo. Urednica Katinka Kvaritič, vpok. šol. babica v Ljubljani. Izhaja od 1929 v letnem obsegu šestih tiskanih pol. Tiska tiskarna Slovenija. V 8°.

Vigred. Ženski list. Mesečnik. Izhaja od 1923. Izdaja konzorcij Vigredi. Urednica Anica Lebar. Tisk Misijonske tiskarne. L. 1923. 8°.

Zarja. Glasilo in last Slovenske ženske zveze v Ameriki. Urednica Albina Novak. Cleveland. L. 1929.

Žena in dom. Ilustrirana revija. Ženski mesečnik. Izhaja vsakega 1. v mesecu v Ljubljani. Urednica Rija Podkrajšek. Tisk Delniške tiskarne v Ljubljani. L. 1930 —. 4°.

Ženski pokret. Organ alijanse ženskih pokreta u kraljevini Jugoslaviji. Beograd 1919 —. Urednici Alojzija Štebi, Darinka Stojanović. Štamparija „Privrednik“, Beograd. 4°.

Kritike in poročila

Knjige Cankarjeve družbe za leto 1937. „Cankarjeva družba“ je naša edina knjižna založba z namenom nuditi našemu delavcu za mal denar čim več knjig, ki bi v umetniški in znanstveni obliki bistrile njegov pogled na življenje. Razumljivo je, da s svojimi 6—7 knjigami letno ne more zadostiti vsem kulturnim potrebam slovenskega delavca. Zato je tem nujnejše, da je založba v izbi, tako umetniških kot znanstvenih del, tem pazljivejša. Material v letošnjih knjigah CD je zlasti v primeri z materialom, ki so ga prinesle knjige CD v letu 1934 in 1935, nekoliko slabše obdelan in izbran, kar je spričo težav, ki jih ima založba z zbiranjem materiala, popolnoma razumljivo. Vkljub temu bi se eden ali drugi prispevek lahko nadomestil z boljšim.

V letošnjem „Koledarju“ CD zastopata prozo Tone Maček („Kako je bergmandel pomagal rudarju“, odlomek iz romana „Slučaj Kumberger“) in Louis Rouland z „Zgodbo Giacoma“, v kateri pisatelj v lapidarnem slogu prikazuje postopanje italijanskega fašizma. Pesmi sta, poleg M. Klopčičevega prevoda H. Heineja: „Ladja s sužnji“ in I. Yuka simbolične slike: „Mi kovači“ prispevala še T. Maček in Joža Seligo. Reportažnega značaja je E. Cordesa: „S sibirskim ekspresom v Mandžurijo“. Zanimiv je prispevek „Politični koledar“, ki prikazuje medsebojna politična in gospodarska trenja vseh večjih evropskih držav na eni strani, na drugi pa odnošaje teh z Japonsko in Ameriko. Eden najboljših prispevkov v „koledarju“ je Ivana Klicarja: „Problem Japonske“, v katerem prikazuje njen razvoj v zadnjih desetletjih, njen prehod iz starsinske fevdalne v moderno narodno državo in sporedno s tem njen razvoj kapitalizma in imperializma. Ivan Molek popisuje v „Haymarketu“ vzroke in potek Chicaške stavke v l. 1886, ki je, nasilno zatrta, imela zelo težke posledice za celotno gibanje ameriškega delavstva. Za naše delavstvo je brez dvoma najzanimivejši članek Fabiusa o „Delavskih razmerah v Mariboru začetkom ustavne dobe“, ko je pri nas gospodarsko iz stanovske patrijarhalnosti prehajalo v moderni kapitalizem in ko se je naše delavstvo pričelo kulturno in politično udeleževati. Ernst Toller v „Pismu delavcu“ razpravlja o proletarski umetnosti, katera edina more vsebovati edino večne človeške probleme in kateri bodo prole-

tarčeva čustva, življenje, stiska, boj in sanje množic dale svojo posebno potezo. Vilhelm Liebknecht v „Spominih na Marxa“ prikazuje Marxa kot človeka, politika, vzgojitelja in ljubitelja otrok. Razen tega prinaša „Koledar CD“ še nekaj krajših člankov. Krasijo ga številne slike.

Seliškar v delu „Roke Podlipnika“ verno in umetniško zaokroženo prikazuje življenje brezdelnih delavcev v barakah, življenje njihovih žena in otrok, ki jih iz bede do dna razgaljeno življenje prezgodaj postara. — Zanimiv je razgovor prostitutke Lize z Andrejem Podlipnikom, kjer obtožuje moralo današnje družbe, v kateri se prodaja vse, telo in duša in v kateri se samo radi nekih posebnih koristi zatira vsak glas vesti.

Ludvik Winder v „Štefka ali kako je družina Suša premagala krizo“ prikazuje življenje mlade služkinje, ki jo borba za kruh zanese v pedantno vzdušje povprečne malomeščanske rodbine. Pisatelj je meščansko okolje in vse nastopajoče osebe več ali manj tipiziral. Knjiga je pisana vseskozi s precejšnjo živahnostjo in vedrostjo ter se v prevodu Talpe prav lepo čita. Vkljub temu bi CD delavstvu, če že sega po prevodih, na mesto Štefke lahko poklonila kako boljše beletristično delo, ki mu sicer v originalu ni dostopno.

S V, delom Beerove: „Splošne zgodovine socializma in socialističnih bojev“ je delo zaključeno. V del prinaša najnovejšo zgodovino človeštva do izbruha svetovne vojne v l. 1914. Delo nazorno prikazuje vzroke zgodovinskih dogajanj, gospodarske razmere in iz njih izvirajoče socialne boje med družabnimi razredi, v okviru posameznih narodov. Prevod Talpe je prav tako kot v „Štefki“ čist in lep. Knjigo bi morala prečitati vsaka žena. Boji, ki vznemirjajo današnji čas in ki so v bistvu enaki bojem v preteklosti, bi ji preko te knjige postali razumljivejši.

Meta Koren

Jože Karlovšek: Slovenski ornament, ljudski in obrtniški izdelki. Založba Kleinmayr v Bamberg, str. 107, slik 112, cena 100 oz. 120 din.

Ljubezniva cerkvice sv. Petra pri sv. Primožu nad Kamnikom ima lep slikan lesen strop. Zanimivo zložene, slikovito sestavljene in okrašene stropne odkrivamo v starih kmečkih hišah. Vidimo na njih rezljane hodnike, ki obkrožajo hišo in tvorijo teman venec belemu zidanemu podnožju. Njih okna so zamrežena z lepo kovanimi mrežami. In v hiši nas toplo poboža domača peč z okrašenimi pečnicami. Vemo, da so naše babice želele imeti pri preji lične preslice in kolovrate. In skrinja, kamor je nevesta spravila svojo balo, je morala biti čim najbolj polepšana s slikarijami, vrezavanjem, reliefi in intarzijo.

Kako se je naš svojstveno slovenski okras na vseh teh in še mnogih drugih predmetih praktično uporabljal, nam v kratkem obrazloži Jože Karlovšek v svoji drugi knjigi o Slovenskem ornamentu.

Na izdelkih, okrašenih po ljudski fantaziji, se ponavljajo eni in isti motivi, ki se z novimi malimi okraski vedno bolj bogatijo. Ti tvorijo temelj ljudskega okrasnega sestava; avtor jih naniza v uvodu kot temelj nadaljnega razumevanja okraševanja različnih predmetov.

Vsakemu naših ljudskih in obrtnih izdelkov posveti nato kratko poglavje in jih nazorno pojasni s priloženimi sličicami. Od raznih strani je zbral narodno šaro, da nam jo pokaže. Mnoge zaklade hrani Ljubljanski muzej, pa tudi privatni ljubitelji v svojih zbirkah. Lepe umetnine se skrivajo po številnih podeželskih cerkvicah, ki jih vse premalo poznamo, ljubimo in spoštujemo.

Fotografijam dodaja risbe, posnete po kmečkih izvornih izdelkih in pa originalne osnutke modernih umetnikov, slikarjev in arhitektov. Žal, da mnogokrat iz teh risb zadobimo samo motivni vtis. Če pogledamo naše male in velike narodne umetnine, občutimo, da je pri delu umetniku roka pela in plesala, pa je začrtal včasih neskončno lepe krivulje, lepo vezane ena z drugo. Občutiti jih moramo, da jih moremo z risbo posneti. Sicer isti motiv izzveni trdo in surovo. Med okenskimi mrežicami odkrijemo lep motiv s srcem sredi svojstveno kmečke, nesorazmerne kompozicije. A škoda, da

risba ni večja: ne spoznali bi samo sestava okrasa, ampak tudi lepoto linij, ki teko kot stihl pesmi, kadar je taka mrežica ročno, z občutkom kovana.

Pisatelj nam v knjigi govori o vsem, kar krasi hišo na zunan in znotraj, s čemer so se lišpali naši stari, s kakšnimi oltarji so polepšali cerkve in kako jih poslikali: tudi o papirnatih prtičkih in srednjeveških rokopisih, ki v njih zasledimo sledove našega okrasa. Beremo, kako so slikali in pisali pisanice in pirhe. A pisatelj greši, ko imenuje izdelavo pisanic domačo belokranjsko obrt. Kupčijo z njimi dela šele najmo-dernejša doba; včasih je pisanico napisalo dekle fantu kot pismo zasanjanega srca.

Pripoveduje tudi o rožastih oknih in na steklu slikanih podobah, ki so prišle od drugod k nam, pa so si privzele domače zvoke v sestavi risarije in barv. Opisuje razvoj naše keramike in načina njene izdelave; pridana so dela naših modernih tvrdk. Bolj bi si želeli poznati bogate vrste oblik keramičnih izdelkov, ki bi nam pojasnile njih stilni razvoj. V čipkah nam poda avtor pisano zbirko motivov, ki so pri nas udomačeni; med njimi so nekateri še staroslovenski, drugi bližji južnim ornamentikam kot naši.

V tej svoji prav zelo zanimivi knjigi je pisatej obdelal bogato snov. Iz poveda-nega izvemo marsikaj lepega, še neznanega in praktično poučnega. Poda nam sličico bogatih virov narodne fantazije in obširnega polja, ki se je na njem udejstvovala.

G. Š.

Dr. B. Dragaš: Otrok v šolski dobi; izdala Knjižnica za zdravstveno zaščito mater in otrok. 230 str. To je že tretja knjiga našega priznanega specialista za otroške bolezni ter pisatelja poljudno zdravstvenih knjig, nadaljevanje knjig o dojenčku in otroku v predšolski dobi. Ker obsega šolska doba tudi dobo pubertete, važnega spreminjanja vsega telesa in duševnosti, je ta doba posebno važna za vse nadaljnje življenje. Avtor je dobi pubertete posvetil posebno pažnjo in se pri tem ni omejil samo na telesne pojave (zelo važen je nauk materam, naj ne puste svojih hčerk v negotovosti in strahu ob nastopu menstruacije, temveč jim naj pravočasno razlože, da je to naravni pojav, v zvezi z njihovim bodočim materinstvom), temveč je tudi obrazložil duševne pojave in vprašanje spolne vzgoje. Pri tem se obrača proti vsem vsiljenim razlagam, zastopa pa mnenje, da je treba otroku, ki sam sprašuje, previdno, a po pravici odgovarjati. Precejšen prostor zavzemajo čisto higienski nauki glede prehrane, snage, spanja, gibanja (mnogo gibanja na prostem!), telesne držę, ki je zaradi rasti težko poglavje, nege doraščajočega otroka itd. Vsi ti nasveti bodo posebno koristni materam, ki v prvi vrsti skrbe za obleko, obutev in hrano otroka. Precej se bavi pisatelj tudi z vzgojo otrok, posebno ne popolnoma normalnih, nervoznih otrok. Ker so vse vrste nervoznih pojavov ali podedovani ali pa priučeni od nervoznih staršev ali druge okolice, svetuje v mnogih primerih odstranitev iz domače hiše, spremembo okolja, ki pri „nervoznih“ otrokih včasih čudežno učinkuje. V vzgojnih poglavjih predvsem povdarja nujnost sodelovanja med starši in učitelji, ki mora biti prijateljsko in sporazumno. Ako naj bo otrok dober in discipliniran učenec, ne sme doma čutiti odpora proti šoli. Sledita dve obširni, čisto zdravstveni poglavji o šolskih in nalezljivih otroških boleznih z opisom vsake bolezni in nasveti za zdravljenje. Avtor opozarja na nevarnosti nehigienskih razvad, kakor je poljubljanje na usta, božanje psičkov, lizanje znamk in ovojev in podobno. Ta poglavja bodo materam pomagala, hitreje spoznati otrokovo bolezen in takoj ukreniti vse potrebno. Dodano je še poglavje o prvi pomoči; to je materam šolskih otrok, ki tako radi skačejo in telovadijo, tudi prav potrebno. Knjigi je dodanih 18 slik, deloma fotografij avtorja samega, deloma po njegovem navodilu izvršenih risb, ter tabela o starosti, dolžini in teži šolskega otroka po Pirquetu in Camereru. — Moti edino včasih težko razumljiv jezik in težka preglednost nekaterih poglavij. Vsekakor pa bo knjizica dobrodošel priročnik našim staršem in vzgojiteljem pri negi in vzgoji otrok in jo zato toplo priporočamo.

O. G.

Obzornik

Žene v žensko knjižnicol Splošno žensko društvo v Ljubljani ima na Cesti 29 oktobra (Rimski cesti) veliko, javno, vsakemu dostopno knjižnico. Odprta je ob torkih, četrkih in sobotah od 17. do 19. ure. Žene, poslužujte se ženske knjižnice! S tem pomagate množiti in širiti jo, da postane čim bogatejša in čim izbranejša. Svoji k svojim!

Gospodinjstva šola za gostilničarske gospodinjje je imela svoj prvi redni občni zbor pod predsedstvom ge. Minke Kroftove. Šola deluje v 2 odsekih, internem in zunanem. Njen namen je, izobraziti nov naraščaj strokovno izvežbanih gostinskih podjetnic, ki jim bodo morale biti rezervirane vse službe, ki v interesu tujskega prometa pri nas zahtevajo strokovno prvovrstno vodstvo. Šola ima do sedaj dobre uspehe, še boljše bo mogla doseči, če ji bodo šli vsi merodajni činitelji na roko.

Ženske pravice in Poljakinje. Za atašeja pri poljskem poslanstvu v Parizu je bila imenovana ga. Jana Kovska, znana poljska feministka.

Na Poljskem je 157 ženskih advokatov in 7 sodnic (k sodniški službi so dobile žene dostop šele l. 1929.)

Ženski posvetovalni gradbeni odbor. V Angliji imajo velik načrt za gradnjo novih cenениh hiš, v katere naj se preselijo prebivalci sedanjih, pol razpadlih hiš revnih četrti, ki jih hočejo podreti. Pri dosedanjem delu se je izkazalo, da je marsikaj pomanjkljivo. Tako se je zdaj osnoval posebni ženski odbor za nasvete gradbenemu ministrstvu, katerega namen je „dati ministru združeno mnenje žen te dežele, kar se tiče načrta in ureditve hiš, igrišč, vrtov, otroških vrtcev in zavetišč, socialnih centrov itd. Namen je, olajšati ministrstvu delo in povečati zadovoljstvo stanovalcev novih hiš.“ Pri nas sicer takih javnih gradbenih načrtov nimamo. In če bi jih imeli — ali bi se kdo spomnil vprašati ženske za mnenje?

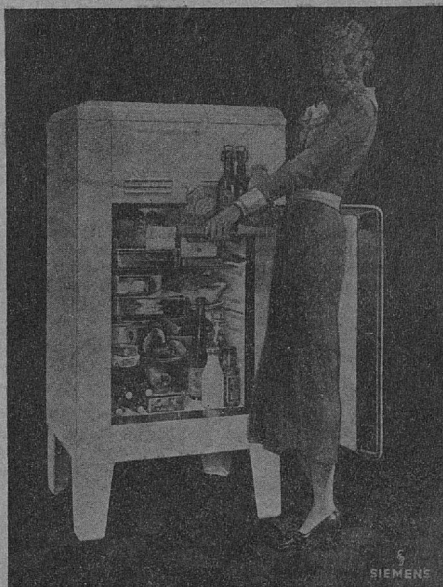
Žene v diplomatski službi. Združene države so imenovale pred kratkim go. Borden Hariman za svojo diplomatsko zastopnico na Norveškem. To je prvi ameriški ženski poslanik.

Gospodinjstvo kot poklic. Tudi v drugih državah se žene potegujejo za tem, da bi se gospodinjstvo priznalo kot samostojen poklic. V Avstriji, kjer imajo stanovsko ureditev države, zahtevajo priznanje gospodinj in gospodinjjskih pomočnic kot samostojno poklicno skupino, ki naj bi imela pripadajoče ji mesto v upravi svoje zbornice. Potrebe kakega poklica ne more nihče presoditi tako, kakor tisti, ki v njem dela. In gospodinjstev je v Avstriji poldrug milijon, prav toliko tudi gospodinj. Noben drug stan ni tako mnogoštevilčen. Razen tega je sicer produkcija že dobro organizirana, poraba pa prav za prav nikjer. Kot organizacija konzumentov, ki je ogromnega pomena za narodno gospodarstvo, bi bilo najboljšo zastopstvo gospodinj. Gospodinjje pa zahtevajo tudi, prav tako kakor pri nas, boljše izobrazbo za svoje pripadnice. Noben obrtnik ne sme tako nepripravljen vršiti svoj posel, kakor vstopi povprečna ženska v gospodinjjski poklic in poklic otroške negovalke in vzgojiteljice. Ako se gospodinjstvo delo ne ceni po svoji težavnosti in važnosti, je temu veliko krivo, da je to žensko delo, ki mu moški ne posvečajo mnogo pažnje. Zato pa morajo dobiti žene priliko, da se same za to pobrigajo. Tako razlaga predsednica ženske Zveze avstrijskih ženskih društev, ga. Hocheisel, in zanimivo je, da prinaša Neue Freie Presse njen članek na drugi strani. Take časti ženske zadeve v našem časopisju menda še niso doživele.

Današnja številka je povečana, kakor majska, na račun avgustove številke, ki vsako leto izostane radi počitnic. Uprava.

Zanimivosti v gospodinjstvu

Znano je, da se jedila pod uplivom vročine in vlage hitro pokvarijo in povzročajo zastrupljenja, ki so večkrat usodna. Siemensov domači hladilnik daje gospodinjam možnost, da tudi v toplih poletnih dneh ohranijo jedila sveža in dolgo uporabna, kar pomeni velik prihranek v družini. Posebna električna naprava s tekočim amonijakom vrka vase vso toploto, tako da se drži temperatura v hladilniku vedno na 60—80 C. V tej temperaturi se bakterije in strupene gljivice ne morejo vzdržati. Uporaba elektrike je le malo večja nego pri likalniku. Siemensov hladilnik je prav tako uporaben tudi v obrtu, kakor v velikem in malem gospodinjstvu.

V oceno smo dobili: Vinko Žnitnik: Pomlad — pesmi. Lastna založba. V lični knjigi z dvobarvnim tiskom nam je podal pesnik zbirko pesmi, namenjenih, kakor sam navaja „mladostnikom in mladostnicam“. Oceno prinesemo v eni prihodnjih števil. — Ne dvomimo, da si bo knjiga pridobila mnogo mladih prijateljev, posebno pa prijateljic. Knjiga stane vezana din 50.—, broširana din 40.—, naše naročnice dobe din 5.— popusta. Naroča se pri pisatelju, Vurberg pri Ptuj, Zg. Duplek, stalna orož. patrola.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40.—, same priloge Din 48.—. Za inozemstvo Din 85.—. Rač. pošt. hran. v Ljubljani 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc. Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, p. Domžale (Predstavnik P. Veit, Vir).

ZA ELEGANTNO DAMO! 19.

49.-

68895—8195

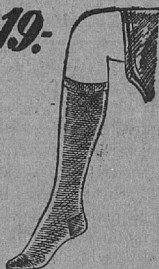
Čevljički za lepe dneve k vsaki lahki poletni oblecki iz močnega lanenega platna drap barve z belo paspulo in polvisoko peto. Din 49.—

59.-

1125—9621

Elegantni in lahki damski čevljički iz močnega polsvilenega Lidoplatna z okrasom iz plavega antiropa in usnjenim podplatom — stanejo samo Din 59.—

59.-

72295—4044

Krasni in elegantni poletni čevljički za sprehode iz finega meliranega platna, z lepim okrasom in nizko peto. Stanejo samo Din 59.—

79.-

3385—15165

K lahki poletni oblecki, za sprehode in za plažo, elegantni odprti čevljički iz finega belega nubuk usnja z usnjenim podplatom in nizko peto.

29.-

5385—13179

Najnovejši modeli Za elegantno damo, za plažo in letovišče krasni čevljički iz finega belega nabuka z zaponko čez rist. Usnjeni podplat in visoka peta. Cena je zelo niska, stanejo samo Din 79.—

79.-

2905—16133

Fini poletni čevljički iz močnega perforiranega belega usnja. Usnjeni podplat in polvisoka peta. Stanejo Din 79.—

79.-

5385—13179

Rata

